

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Proměny mezinárodních organizací: zkušenosti
IAEA v Iráku a Íránu**

Bakalářská práce

Autor práce: Tomáš Kosub

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Vlastislav Bříza, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. května 2018

Tomáš Kosub

Bibliografický záznam

KOSUB, Tomáš. *Proměny mezinárodních organizací: zkušenosti IAEA v Iráku a Íránu*. Praha, 2018. 47 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologie. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ing. Vlastislav Bříza, Ph.D.

Rozsah práce: 82,391 znaků

Abstrakt

Tato práce se zabývá Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (MAAE) a její reflexí po zkušenostech z Iráku a Íránu. Práce postupně uvádí čtenáře do základního teoretického chápání mezinárodních organizací a procesu změn v nich a poté pomocí případových studií ukazuje, v jakých oblastech měla MAAE problém s verifikací a monitoringem, případně jakým výzvám musela tato mezinárodní organizace čelit. Práce posléze ukazuje, k jakým změnám došlo uvnitř MAAE, jak byly dané problémy reflektovány a k jakému pokroku došlo v oblasti jejich řešení. Významnou částí práce je také srovnání nového stavu s tím, jakými pravomocemi disponovala MAAE před těmito změnami, a jak tyto změny proměnily možnost MAAE vykonávat své poslání specifikované ve Statutu MAAE. Na závěr dochází k zařazení těchto změn do teoretického rámce a vysvětlení rozdílnosti řešení, a především změny v MAAE po zkušenosti z Iráku a Íránu.

Stěžejní část tak tvoří deskripce vývoje jaderných programů v obou těchto státech a také ukázka toho, jak Mezinárodní agentura pro atomovou energii postupovala, jaké nástroje využila a o co se při výkonu svého mandátu musela opírat.

Abstract

This paper discusses the International Atomic Energy Agency (IAEA), and its experience from Iraq and Iran. The paper provides the reader with principal theoretical understanding of international organizations, understanding of the process of change in the IO's and then, using two separate case studies, explains problems of the IAEA during the Iraq nuclear crisis and later, during the Iran nuclear crisis. The paper afterwards discusses the changes inside the IAEA which were considered necessary after that experience. An important part of this paper is also a comparison of the new state with the previous extension of the authority of the IAEA, and how these changes improved the execution of that authority, as specified in the IAEA Status. In the end, the paper categorizes these changes into the theoretical understanding of change in the International Organizations, namely changes after the Iraq and Iran experience.

The main part is, therefore, a description of the evolution of these countries' nuclear programme, and a description of the IAEA processes, tools and authority needed during the execution of these rights.

Klíčová slova

MAAE, mezinárodní bezpečnost, jaderná válka, jaderná bezpečnost, Irák, Írán

Keywords

IAEA, international security, nuclear war, nuclear security, Iraq, Iran

Title/název práce

Changes of International Organizations: the IAEA experience in Iraq and Iran

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Ing. Vlastislavu Břízovi, Ph.D. za rady a tipy při vypracování této bakalářské práce. Dále také mé rodině, a v neposlední řadě všem lidem, kteří mě v mém úsilí podporovali.

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Teze závěrečné diplomové práce:

Proměny mezinárodních organizací: zkušenosti IAEA v Iráku a Íránu

Autor: Tomáš Kosub

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Vlastislav Bříza, Ph.D.

Obor: Politologie a mezinárodní vztahy

Akademický rok: 2017/2018

1. Zdůvodnění výběru práce

Téma jsem si vybral z několika důvodů. Především je to inklinace k problematice jaderného zbrojení a odzbrojení. Dále pak proto, že IAEA je tělesem, kterému navzdory velkému významu, není věnováno mnoho prací a tato problematika proměny, a především samotného vývoje institucionálních nástrojů IAEA je relativně málo prozkoumána. V neposlední řadě to je také možnost, jak nahlédnout do systému, který má strážit zatím tu nejnebezpečnější technologii, kterou bylo lidstvo schopno vyvinout – jadernou. V několika zemích slouží jaderné zbraně jakožto záruka. A už to motivuje další země si tuto výhodu zajistit i pro sebe. Navzdory tomu, že NPT (Smlouva o nešíření jaderných zbraní) přesně definuje, které země jsou považovány za jaderné, a které nikoliv, již pouhá nejistota ohledně vlastnictví způsobuje potenciálnímu agresorovi komplikace a ten zpravidla na nějaký útok nakonec rezignuje. A například v kontextu snah Íránu o další vývoj jejich jaderného programu byly obavy z výroby jaderných zbraní dle mého názoru oprávněné. Práci proto chci zaměřit na to, jak se vyvíjely možnosti IAEA v ověřování souladu daného státu s bezpečnostními předpisy a tím také garantovat, že je jaderný program dané země využíván mírově.

2. Předpokládaný cíl

Ambicí práce je čtenáři předložit ucelený pohled na to, jak se vyvíjela situace v Iráku a Íránu od doby, kdy mezinárodní společenství zjistilo, že tyto země usilují o získání jaderných zbraní z pohledu Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE, anglicky IAEA). Cílem bude sledovat vývoj situace a jednotlivé kroky (politiky) přijaté v reakci na danou situaci, kterými IAEA zakládala precedenty pro předtím neošetřené případy. Práce tedy má kriticky rozebrat smlouvy a dohody a ukázat, co přinesly IAEA ve sporech s Irákem a Íránem a ukázat na proměnu, která se na základě negativních zkušeností s těmito dvěma státy udály.

3. Metodologie práce

Práce bude vypracována převážně deskriptivní metodou. Na dvou příkladech, Iráku a Íránu, se bude snažit formou případové studie ukázat, jaké kroky podnikla IAEA ve snaze eliminovat či odstranit riziko existence vojenského jaderného programu v těchto státech a jaké politiky a kroky byly oproti předchozím, standardním postupům přijaty a využity. Konkrétně se budu snažit získat ucelený pohled na to, jak se IAEA po a během těchto zkušeností změnila a jaké politiky a trvalejší kroky přijala a aplikovala. Práce na závěr zhodnotí, jaké pravomoci jí poté byly přiznány a jak se změnilo oproti těm, definovaným ve Statutu IAEA. Přidanou hodnotou práce by měla být ukázka výsledků institucionálních změn v IAEA a také to, jak se posunula autorita a pravomoc IAEA při vynucování jejich bezpečnostních předpisů.

4. Základní charakteristika tématu

Mezinárodní agentura pro atomovou energii převzala již při svém vzniku velké břemeno a po vstupu Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) v roce 1968 její povinnosti ještě vzrostly. Navzdory tomu však dokázala přežít až do současné doby, což je v měřítku některých teoretiků mezinárodních vztahů projev udržitelnosti a schopnosti přizpůsobit se aktuální situaci. Stejně tak tomu zcela jistě bylo i v případě Iráku a Íránu. Tyto dvě země na přelomu a počátku 21. století usilovaly o rozšíření svých jaderných programů. Avšak díky zásahu mezinárodního společenství a IAEA jakožto garanta se situace uklidnila a v obou případech došlo k řešení situace užitím nových metod a prostředků IAEA. Agentura totiž musela projít jistou obměnou a přijmout změny, které jí výkon těchto pravomocí umožňují. Mým cílem tedy je sledovat, jak se prostředky vyvíjely a jak změnily možnosti IAEA vynucovat svou autoritu.

5. Předpokládaná struktura práce

1. Úvod

2. Teoretický úvod

2.1 Systém spolupráce v mezinárodních organizacích

2.2 Jak a proč dochází (obecně) ke změnám v mezinárodních organizacích?

3. Metodologický úvod

4. IAEA

4.1 Představení agentury

4.2 Statut IAEA a její postavení v mezinárodním systému

4.3 Vztah ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (NPT)

5. Příklad číslo 1 – Irák

5.1 Začátek programu

5.2 Vývoj a přijaté politiky

5.3 Shrnutí

6. Příklad číslo 2 – Írán

6.1 Začátek programu

6.2 Vývoj a přijaté politiky

6.3 Shrnutí

7. Závěr

6. Základní literatura

BRADFORD, Anu. *How International Institutions Evolve*. Chicago Journal of International Law [online]. 2014, 15(1), 47-83 [cit. 2018-04-01]. ISSN 15290816.

KARLAS, Jan. *Mezinárodní organizace: systémy spolupráce mezi státy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-179-4.

KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR, 2017. *Iran Nuclear Agreement*. In: Congressional Research Service [online]. 15/9/2017 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf>

KERR, Paul. *The JCPOA and safeguards: model or outlier?*. Nonproliferation Review [online]. 2017, 24(3/4), 261-273 [cit. 2018-04-01]. DOI: 10.1080/10736700.2018.1432326. ISSN 10736700.

CHOU, Meng Hsuan, Michael HOWLETT a Kei KOGA, 2016. Image and Substance Failures in Regional Organisations: Causes, Consequences, Learning and Change?. In: *Politics and Governance* [online]. 4(3), 50- [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.17645/pag.v4i3.619. ISSN 2183-2463. Dostupné z: <http://www.cogitatiopress.com/ojs/index.php/politicsandgovernance/article/view/619>

YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles: Sage, 2009. Applied social research methods. ISBN 978-1-4129-6099-1.

Obsah

1. Úvod	2
2. Přehled literatury	4
3. Metodologický úvod	6
4. Teoretický úvod	8
4.1. Mezinárodní organizace	8
4.2. Dělení mezinárodních organizací	10
4.3. Proces změny v mezinárodních organizacích	11
4.3.1. Impuls	11
4.3.2. Vývoj mezinárodních organizací	12
5. Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)	15
5.1. Vznik a mise agentury	15
5.2. Statut MAAE a struktura organizace	16
5.3. Postavení v mezinárodním systému	18
5.4. Základní pravomoci MAAE	18
5.5. Vztah ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (NPT)	19
6. Irák	22
6.1. Background	22
6.2. Přijaté politiky a změny	26
6.2.1. Additional Protocol (AP)	26
6.2.2. Code 3.1	29
6.3. Shrnutí	29
7. Írán	32
7.1. Background	32
7.2. Přijaté politiky	36
7.2.1. JPA/JPOA a JCPOA	36
7.3. Shrnutí	40
8. Změny po zkušenostech v Iráku a Íránu	42
9. Závěr	45
10. Summary	47
11. Použitá literatura	49
12. Seznam příloh	65

1. Úvod

Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE), je jedním z těles v systému OSN, které se zabývá výzkumem využití jaderné energie v mírové oblasti a dále prevencí proliferace jaderného materiálu, především zbraní. Její význam je tak zcela zásadní, jelikož se jedná o specializovanou agenturu, která dohlíží na využívání jaderné energie ve členských státech a od roku 1970 také v zemích, jež podepsaly Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (NPT).

Agentura hraje významnou úlohu v monitorovacích a verifikačních činnostech, které mohou být využity jednak na základě požadavku zevnitř, ale i zvenčí (požadavek Rady bezpečnosti OSN na odhalení programu v Iráku v roce 1991). Aby však mohla svůj mandát řádně vykonávat, musí mít k dispozici určité pravomoci, které ji umožní spolehlivě ověřit, zda daný stát nemá nedeklarovaný jaderný program, a ujistit se, že jediný program státu je civilní, bez vojenského přesahu.

Agentura je neustále vystavována zkouškám (Irák, Sýrie, Írán, nebo KLDR), a i proto je potřeba provádět změny a reformy tak, aby byly tyto pravomoci aktuální, a dostatečně účinné k zažehnutí potenciálních hrozeb. Z toho důvodu tedy považuji za významné věnovat se změnám v MAAE, které se udály po dvou případech, kdy agentura vynaložila značné úsilí k tomu, aby svůj mandát dokázala vynutit.

Tato agentura tedy hraje středobod v kontrole jaderných programů členských států. Otázka je tudíž na místě. Je MAAE schopna se poučit z historické zkušenosti a zavést změny, které by takovéto situace dokázaly v budoucnu vyřešit? Jinými slovy dokáže se MAAE reformovat nebo adaptovat na změnu technik a postupů, které státy využívaly při utajování svých vojenských jaderných programů? Dochází k těmto změnám podle nějakých vzorců v rámci ucelené teorie?

Toto téma je v mezinárodním prostředí vysoce citlivým a podle toho také státy jednají. Pro MAAE není vůbec snadné získávat potřebné informace k dostatečné verifikaci a problémem je bohužel i fakt, že míru spolupráce s MAAE si nastavují státy samy. To také určuje rozdílné povinnosti, které státy musejí vykonávat. Avšak stále existují možnosti, pomocí kterých MAAE zavedla nové politiky, jež mají tyto povinnosti buď sjednotit, nebo alespoň nastavit jejich nejnižší limit na takovou úroveň, aby byla verifikace věrohodná a

dostatečná.

Práce je rozdělena do několika částí, jejichž ambicí je seznámit čtenáře jak s teoriemi změny v mezinárodních organizacích, tak s jejich aplikací na změny, které se odehrály po zkušenosti v Iráku a Íránu. Pro lepší pochopení situace a možností MAAE jsem zvolil využití případové studie u každého z těchto dvou případů, které čtenáře zasvěťí do toho, jak se program v zemi vyvíjel, proč byl objeven, jak bylo posléze postupováno, na jaké problémy MAAE při řešení narazila a jak se to posléze odrazilo ve změnách v MAAE.

2. Přehled literatury

Ohledně institucionálních změn uvnitř Mezinárodní agentury pro atomovou energii dosud neexistuje žádná ucelenější literatura. Lze najít články, případně tituly, které pracují s procesem změny v IAEA, avšak žádné z nich nedokázaly zcela obsáhnout problematiku, která je předmětem této práce. Nejvýznamnějším dílem ohledně MAAE je beze sporu publikace Davida Fischera, která byla přímo vydána MAAE, a ilustruje prvních čtyřicet let vývoje agentury. Autor v ní popisuje nejen začátky, ale i celý proces vytváření prvních předpisů, které sloužily k zabezpečování jaderných programů tak, aby se nevyužívaly k vojenským účelům. Mimo to se ale také zabývá diskusí o změnách legislativy, aby docházelo k bezpečnému, a především efektivnímu šíření a využívání jaderné technologie. Jednalo se o nastavování bezpečnostních předpisů a opatření pro provoz elektráren, skladů a oblastí, kde se vyskytuje jaderný materiál, ochrana zdraví lidí především v oblastech s jadernou infrastrukturou a dále také specializovaná technická legislativa, která určovala parametry pro bezpečné využívání jaderného materiálu¹.

Publikace zachycuje s vývojem organizace také vývoj v legislativní oblasti agentury, avšak od svého založení nečelila MAAE takové výzvě, jako byl právě Irák v roce 1991. V té době vstoupily do hry skutečné reformy tehdy postupně upravovaného systému, které s sebou přinesly skok v možnostech MAAE². Publikace se však vzhledem k roku vydání dotýká problematiky Iráku jen částečně, a zmiňuje jen některé snahy o reformování agentury před touto zkušeností.

Větší přesah poskytuje článek *The Role of the IAEA in Maintaining Nuclear Peace and Non-Proliferation Regime in the 21st century*, který již konkrétně vyzdvihuje, jakými nedostatky MAAE trpěla, a jaké existovaly snahy o reformu v 21. století. Autor také navrhuje několik změn, které by MAAE měla zvážit, a ukazuje některé iniciativy, které se objevily na přelomu 20. a 21. století³.

---

¹ FISCHER, David, c1997. *History of the International Atomic Energy Agency: the first forty years* [online]. Vienna: The Agency [cit. 2018-05-06]. ISBN 92-010-2397-9.

² FISHER, ref. 1.

³ MŁYNARSKI, Tomasz, 2017. THE ROLE OF THE INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY IN MAINTAINING NUCLEAR PEACE AND NON-PROLIFERATION REGIME IN THE 21ST CENTURY. *Politeja* [online]. (50), 149-165 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.12797/Politeja.14.2017.50.07. ISSN 17336716.

Jako poslední jsem zařadil článek Jorge Moralese Pedraza, který podobně jako předchozí hovoří o nedostatečnosti MAAE a potřebě ji reformovat v oblasti jaderného odzbrojení. Oproti předchozímu článku autor vyzdvihuje především potřebu posílit verifikační mechanismy, a nikoliv donucovací pravomoci MAAE⁴. Avšak výstupy pozorování obou autorů jsou ve výsledku velice totožné, a sice přijetí politik, které zajistí větší transparentnost a čitelnost jaderných programů členských států a lepší definování některých postupů (například kdy je splněna podmínka toho, že daný členský stát porušuje předpisy MAAE a měl by být nahlášen Radě bezpečnosti OSN). Ty mají dle autorů vést k záruce toho, že případný odklon od civilního jaderného programu k vojenskému bude včas odhalen a zastaven.

---

⁴ MORALES PEDRAZA, Jorge, 2015. The Need to Establish a New International Organization and the Adoption of an Implementation and Verification Protocol to the NPT or a New International Convention for the Destruction of All Nuclear Weapons. In: *Public Organization Review* [online]. **15**(1), s. 67-77 [cit. 2018-05-06]. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11115-013-0252-9>. ISSN 15667170.

3. Metodologický úvod

Tato bakalářská práce bude vzhledem k tématu primárně deskriptivní prací, jejímž hlavním cílem bude sledování a popis vývoje jaderné činnosti v Iráku a Íránu, a pak také reflexe MAAE. Svou pozornost budu soustřeďovat především na typy politik, které byly přijaty a posléze implementovány, a to výhradně v případech, které jsou studovány v této práci. Mimo teoretické zařazení těchto změn má práce také ambici tyto změny vysvětlit a ukázat na přínos, který měly nejen pro mezinárodní společenství, ale také pro MAAE jako celek.

Výběr případů této práce byl ovlivněn několika faktory. Jak Irák, tak Írán jsou státy, které leží v oblasti Středního východu. Politicky nestabilní oblasti, která je navíc rozdělena i nábožensky na sunnity a šíity. Vlastnictví jaderné zbraně, případně schopnost postavit jadernou zbraň, byť jedním z těchto států, by mohl znamenat velké riziko. V této oblasti se také vyjednává tzv. Nuclear-Weapon-Free Zone neboli zóna bez jaderných zbraní, která by v případě prokázání vlastnictví jaderné zbraně státu v oblasti další jednání smetla ze stolu. Pro mne však nejvýznamnějším důvodem výběru byl především význam případů pro MAAE. Irák byl v podstatě prvním situací, kdy IAEA musela využít nástroje rozsáhlých monitorovacích a verifikačních aktivit, a navíc získala mandát od Rady bezpečnosti k neutralizaci iráckého jaderného programu. To byla do té doby pro MAAE jedna z největších verifikačních akcí, kterých se přímo účastnila. Druhou byl Írán, který v podstatě dodnes není řádně ukončen a lze tam sledovat aplikaci opatření přijatých po zkušenosti nejen z Iráku, ale také z KLRD v 90. letech. Práce naproti tomu vůbec nehovoří o KLRD a jejich jaderném programu, a to primárně proto, že ačkoliv byly programy KLRD a Iráku odhaleny v podstatě ve stejné době, panovala v roce 1991 v Radě bezpečnosti shoda o akcích pouze vůči Iráku, nikoliv vůči KLRD, kdy byly odmítnuty všechny rezoluce, které měly poškozovat severokorejský režim⁵. Tím pádem se z KLRD MAAE mohla poučit jen do omezené míry, a její institucionální pokrok se lépe ilustruje na státu, který byl pod intenzivní kontrolou a dohledem MAAE. Ačkoliv je tedy KLRD vysoce relevantní pro zkoumané téma, lépe se demonstrují změny na případu Iráku a Íránu.

---

⁵ SIGAL, Leon V., 1997. The North Korean Nuclear Crisis: Understanding The Failure of the 'Crime-and-Punishment' Strategy. In: *Arms Control Association* [online]. 27(3) [cit. 2018-05-07]. ISSN 0196125X. Dostupné z: https://www.armscontrol.org/act/1997_05/sigal

Práce se proto bude pohybovat i v oblasti srovnání posunu MAAE od prvního, zakládajícího dokumentu agentury, až po stav, který nastal přijetím a aplikací JCPOA (Joint Comprehensive Plan of Action) v roce 2015. Proto jsem se tedy rozhodl k použití případové studie a dále ke zhodnocení toho, o jaké nástroje byla MAAE po těchto zkušenostech obohacena a jak posílily její postavení v mezinárodním systému.

Práce se bude snažit v rámci obou dílčích případových studií dokázat platnost některých teorií změn mezinárodních organizací a podpořit je konkrétními výsledky, kterých dosáhla MAAE. Naproti tomu si práce neklade ambici vytvořit novou teorii, která by se změnami v mezinárodních organizacích zabývala. Její zájem je založen čistě na tom, aby ukázala, jaké nástroje a pravomoci Mezinárodní agentura pro atomovou energii získala a proč vůbec byla nucena přistoupit ke změnám ve svém uspořádání v návaznosti na poznatky z Iráku a Íránu.

4. Teoretický úvod

Na úplný úvod své práce bych rád definoval pojem mezinárodní organizace, zmínil jak a proč tyto organizace fungují, a také ukázal, jak se mohou organizace dělit. Jedná se o stručný, nikoliv vyčerpávající exkurs do teorie mezinárodních organizací, jelikož je práce primárně zaměřena na změnu v institucích. Je to však nezbytná prerekvizita k tomu, aby byla práce celistvá, srozumitelná a pracovala s pojmy a koncepty, které byly přímo v ní představeny. Tato kapitola se tudíž nezabývá významnou částí, kterou je historie mezinárodních organizací. Tu však velmi přehledně rozebírají Rittberger, Zangl a Kruck ve své publikaci *International Organizations*⁶.

4.1. Mezinárodní organizace

Mezinárodní organizace (někdy také nazývané jako mezivládní organizace⁷) – jsou nadstátními agregáty v systému mezinárodních vztahů, jejichž úkolem je určitým způsobem regulovat vztahy členských států. Jak je zmíněno v knize Michaela Romancova, jedná se o „sdružení států, které jednají na základě právního aktu, jímž byla zřízena, trvale vykonávající pro členské státy určité úkony, a to vlastním jménem a prostřednictvím vlastních orgánů⁸“.

Častěji zmiňovanou definicí, je však definice Joela Oestreicha, kterou užívá ve své publikaci *Power and Principle: Human Rights Programming in International Organizations*. Hovoří o „entitách“, které „asociují aktéry, typicky státy, mají určena kritéria členství a členství v nich přináší státům výhody. Státy se však nemohou usnést o členství jednostranně, ale musejí být přijaty. Dále mají své byrokratické aparáty, které implementují jejich rozhodnutí⁹“ A další autoři jdou v definici ještě dále, když zmiňují, že mezinárodní organizace mají vlastní suverenitu¹⁰. Mezinárodní organizace jsou také založeny na systému

---

⁶ RITTBERGER, Volker, Bernhard ZANGL a Andreas KRUCK, 2012. *International organization*. 2nd ed. New York, NY: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-32164-9.

⁷ *Harvard Law School*. Intergovernmental Organizations (IGOs) [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://hls.harvard.edu/dept/opia/what-is-public-interest-law/public-service-practice-settings/public-international-law/intergovernmental-organizations-igos/>

⁸ ROMANCOV, Michael, 2011. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-310-0.

⁹ OESTREICH, Joel E., 2007. *Power and Principle: Human Rights Programming in International Organizations*. Washington D.C.: Georgetown University Press.

¹⁰ SAROOSHI, Dan, 2005. *International Organizations and Their Exercise of Sovereign Powers*. New York: Oxford University Press. cit in: MARTIN, Lisa L. a Beth A. SIMMONS. *International Organizations and Institutions*. In: *Handbook of International Relations* [online]. Sage Publications, s. 326-351, 2012 [cit. 2018-

pravidel. Jak zmiňuje například Alvarez¹¹, organizace podle něj disponují procedurálními a normativními pravidly a jejich personál spolupracuje na vytváření a implementaci základních předpisů.

V literatuře se často objevuje tvrzení, že státy ve vztahu k vytváření a udržování mezinárodních organizací přistupují jakožto racionální aktéři^{12, 13}. To znamená, že pokud stát na vytvoření či vstupu do dané organizace více získá, než ztratí, je pravděpodobné, že se do organizace zapojí. Jejich hlavní motivací je totiž zisk, který s sebou ponese co možná nejmenší omezení státní suverenity a minimální náklady¹⁴. Ne vždy spolu sice státy chtějí spolupracovat, avšak právě vidina zisku je k tomu motivuje. Jedna z publikací, která toto definovala je dílo jednoho z teoretiků systému mezinárodní spolupráce, Roberta Keohane – *After Hegemony*¹⁵. Ve své knize například zmiňuje, že spoluprací mezi státy dochází ke snížení transakčních nákladů, a tím pádem také ke zvýšení ceny soupeření, případně konfliktu mezi danými státy.

Jak je možné dočíst se v knize českého teoretika mezinárodních organizací Jana Karlase, právě tím, že jsou mezinárodní organizace umělými konstrukty států dochází k jevu, kdy projev mezinárodní organizace je projevem právě států, které jsou členy dané mezinárodní organizace. Jinými slovy je jednání všech mezinárodních organizací odvozeno od zájmů členských států, které usilují, nebo by měly usilovat, o dosažení konsensu. Dle Jana Karlase mají mezinárodní organizace 3 role. Nástroj, platforma a aktér. Organizace jakožto nástroj znamená, že je prostředkem, prostřednictvím kterého státy dosahují svých zájmů. Platforma je jev, který lze sledovat ve všech institucionalizovaných organizacích, například v Organizaci spojených národů, a jedná se o místo, kde mezi sebou státy interagují a diskutují, navazují skrze tento umělý konstrukt diplomatické vztahy a řeší rozpory a

---

05-04]. Dostupné z: https://scholar.harvard.edu/files/bsimmons/files/ch_13_-_international_os_and_is.pdf?m=1397158196

¹¹ ALVAREZ, José E., 2005. *International Organizations as Law-Makers*. New York: Oxford University Press.

¹² MORGENTHAU, Hans J., 1949. *Politics among nations: the struggle for power and peace. Politics among nations: the struggle for power and peace / by Hans J. Morgenthau* [online], [cit. 2018-05-04].

¹³ KARLAS, Jan, 2015. *Mezinárodní organizace: systémy spolupráce mezi státy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-179-4.

¹⁴ KARLAS. ref. 13, s. 128-129.

¹⁵ KEOHANE, Robert O., 1984. *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy / Robert O. Keohane*. ISBN 0691022283.

problémy. A jako poslední je zde uvedena mezinárodní organizace jakožto aktér, což už bylo nastíněno výše a hovoříme tedy o případu, kdy organizace vstupuje do mezinárodní arény jakožto soubor států, jednajících skrze vrcholný orgán dané organizace¹⁶.

4.2. Dělení mezinárodních organizací

Michael Romancov ve své publikaci hovoří o několika typech mezinárodních organizací. Nejprve je rozděluje na regionální (působící výhradně v rámci nějakého regionu – ASEAN, NATO, OPEC, ...) a organizace globální (působící celosvětově – OSN). Autor ve své publikaci stanovuje hranici mezi regionální a globální organizací na počet členů 60¹⁷. Mimo počet lze organizace také dělit podle cílů (které mohou být buď omezené, nebo globální) a také podle geografických podmínek členské základny, můžeme za globální organizaci považovat i tu, která má zastoupení na každém kontinentu.

Další, nikoliv však nutně poslední možností rozdělení mezinárodních organizací, je rozdělení na organizace dočasné, vytvořené zpravidla ad hoc, které mají fungovat jen po určitou dobu. Vedle nich ještě existují stálé organizace, které mají fungovat dlouhodobě¹⁸. Jistou návaznost na dobu existence zmiňuje ve své publikaci trojice autorů Meng Hsuan Chou, Michael Howlett a Kei Koga, kteří hovoří o teorii selhání mezinárodních organizací¹⁹. Jejich kritériem je doba deseti let, během které by se mělo ukázat, zda je organizace životaschopná a zda se dokáže adaptovat na nové podmínky, či nikoliv a dochází k jejímu zániku.

V této typologii se MAAE nachází v pozici globální organizace. Nejen, že má členských států 169²⁰ (údaje k prosinci roku 2017), avšak má zastoupení na každém kontinentu (mimo Antarktidu) a proto ji lze považovat za globální organizaci. Z oblastí, ve které se MAAE pohybuje lze poté soudit, že organizace nebyla zřízena jen ad hoc, avšak

---

¹⁶ KARLAS. ref. 13, s. 46-47.

¹⁷ ROMANCOV. ref. 8, s. 13-17

¹⁸ ROMANCOV. ref. 8, s. 13-17

¹⁹ CHOU, Meng Hsuan, Michael HOWLETT a Kei KOGA, 2016. Image and Substance Failures in Regional Organisations: Causes, Consequences, Learning and Change?. *Politics and Governance* [online]. 4(3), 50- [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.17645/pag.v4i3.619. ISSN 2183-2463. Dostupné z: <http://www.cogitatiopress.com/ojs/index.php/politicsandgovernance/article/view/619>

²⁰ List of Member States, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/governance/list-of-member-states>

jakožto organizace, která má fungovat dlouhodobě.

4.3. Proces změny v mezinárodních organizacích

4.3.1. Impuls

Stejně tak jako se liší možnosti rozdělení mezinárodních organizací, liší se i teorie změn mezinárodních organizací a obecná shoda nepanuje ani na příčině či původu změny v mezinárodních organizacích. S teorií změny v mezinárodních organizacích přišel Andrew H. Van de Ven a Marshall Scott Poole v článku *Explaining development and change in organizations*²¹. Zde autoři vysvětlují celkem 4 typy ideálního procesu vývoje změn. Změny mají podle autorů tři základní spouštěče. Buď je spouštěčem jeden člen, skupina členů, nebo nastává změna v rámci strategie celé organizace. V pohledu na člena a skupinu členů se může jednat o změnu z důvodu jejich nekooperace, z důvodu porušování nebo nedodržování pravidel, tak jak byly stanoveny, nebo se může jednat o individuální či společnou iniciativu s cílem změnit fungování organizace. Avšak rozdílně tomu je u příkladu změny strategie organizace jakožto celku. Zde se totiž objevuje druhá skupina iniciátorů. Pokud se budeme řídit teorií racionální volby, nastává změna pouze tehdy, když je pro stát či skupinu států výhodné o ni usilovat. Jedná se tedy o jakýsi mocenský zájem, kdy státy, aby dosáhly zisku usilují o přeměnu organizace. V případě změny v rámci celé organizace je potřeba tento vztah upravit, jelikož změna v organizaci ze strategických důvodů se odehrává v reakci na změnu prostředí – zpravidla mocenský zájem jiného státu, či skupiny států. Strategie se totiž nemění, jestliže členské státy vydělávají, ale tehdy, když jiné státy usilují o změnu této rovnováhy. Původem by zde tedy mohla být změna mocenské rovnováhy v organizaci, jak tvrdí například Tine Hanrieder ve svém výzkumném článku *Gradual Change in International Organisations: Agency Theory and Historical Institutionalism*²².

V současné době zde však právě pro takovéto výkyvy prostor je, alespoň v kontextu tvrzení Richarda Haasse, který o současné době hovoří jakožto o takzvaném „messy

---

²¹ VAN DE VEN, Andrew H. a Marshall Scott POLE, 1995. *Explaining Development and Change in Organizations*. In: *The Academy of Management Review* [online]. 20(3), s. 510-540 [cit. 2018-05-06].

²² HANRIEDER, Tine. *Gradual Change in International Organisations: Agency Theory and Historical Institutionalism*. In: *Politics* [online]. 34(4), s. 324-333 [cit. 2018-05-04]. DOI: 10.1111/1467-9256.12050. ISSN 02633957.

multilateralism²³“. Jedná se o takzvané „organizace v organizaci“, kdy vlivem velkých rozdílů či vlivem revizionismu může v mezinárodních organizacích začít fungovat „koalice ochotných“, která nemusí nutně zahrnovat všechny členy organizace, a tím přispět k něčemu, co známe pod pojmem „vícerychlostní Evropa“. Haasse hovoří jednak o situaci, kdy změna může reálně vést ke změně mocenské rovnováhy v organizaci a tím ohrozit její existenci, avšak zmiňuje i opačný případ, kdy se tyto skupiny vyvíjejí v souladu s cíli dané organizace jako celku. Není to tedy nutně pouze negativní jev²⁴.

4.3.2. Vývoj mezinárodních organizací

Vývoj v mezinárodních organizacích je v literatuře rozporuplným tématem. Zajímavý pohled z české literatury nabízí opět publikace Michaela Romancova, který uvádí, že změny v organizacích jsou zpravidla podřízeny užitku členských států. Roli zde tedy hrají zájmy států, které budou usilovat o změnu organizace tehdy, když po ní budou hrát větší roli, případně jim změna přinese nějaký užitek²⁵. Je tedy iracionální usilovat o změny, když by na tom daný aktér pouze ztratil, a nezískal nic.

S komplexnější typologií změny přišla dvojice autorů Streeck a Thelen v publikaci *Institutional Change in Advanced Political Economies*²⁶. V té definovali čtyři formy institucionální proměny, které můžeme v mezinárodním prostředí pozorovat. První je proces odstranění určitého nástroje a jeho nahrazení nástrojem novým. Druhou je představení nového pravidla, které je obvykle povýšené nad ostatní a sleduje stejný cíl (takzvaný layering). Třetí změnou je obměna nástroje či nástrojů v závislosti na změně prostředí, a jako poslední autoři hovoří o změně cílů při zachování nástrojů.

Teorií, která je však pro tuto práci stěžejní, je teorie Andrew H. Van de Vena a Marshall Scott Poola, kteří ve své práci definovali čtyři ideální typy vývoje změn v mezinárodních organizacích²⁷. Oproti předchozí teorii lépe vymezili důvody změn a jejich

---

²³ HAASS, Richard, 2010. The Case for Messy Multilateralism. In: *Financial Times* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://on.ft.com/I708aE> cit. In: BRADFORD, Anu, 2014. How International Institutions Evolve. In: *Chicago Journal of International Law* [online]. 15(1), s. 57 [cit. 2018-05-04]. ISSN 15290816.

²⁴ HAASS, in: BRADFORD. ref. 24, s. 57-58.

²⁵ ROMANCOV. ref. 8, s. 17-20.

²⁶ STREECK, Wolfgang a Kathleen Ann THELEN, 2005. *Beyond continuity [electronic resource]: institutional change in advanced political economies / edited by Wolfgang Streeck and Kathleen Thelen*. ISBN 0199280452.

²⁷ VAN DE VEN. ref. 21.

průběh, a proto jsem si zvolil právě aplikaci tohoto teoretického pohledu. Těmito čtyřmi typy změn jsou teorie životního cyklu, teleologická teorie, dialektická teorie a evoluční teorie. Každý z nich je ideálním typem, který má svá specifika a daný průběh, odvozený od teorií z různých oblastí, například biologie, filozofie či sociologie, jejichž autory jsou význační odborníci v dané vědecké oblasti.

První formou změny je životní cyklus. V pojetí autorů se jedná o teorii, která má v sobě pevně daný směr vývoje, a vnější faktory ovlivňují tento vývoj pouze do malé míry. Mohou jej tedy pouze lehce usměrňovat, avšak vývoj se zde řídí zakódovanou logikou. Životní cyklus má své etapy, kterými je vzestup, vrchol, pád a konec. Toto je pevně dané a nelze to změnit ani ovlivnit. Nutně zde tedy existuje návaznost těchto fází, které nelze přehodit ani obrátit. Každá z nich je nutnou prerekvizitou té další. Institucionální proces zde vypadá následovně. Nejprve se objeví nějaký podnět, který spustí cyklus (zpravidla idea či pomyslný vrchol vývoje). Následuje výzkum, na základě kterého se má cíle dosáhnout, idea se přemění do pevného postupu, který se musí aplikovat a posléze dojde k jeho naplnění (tzv. harvest). Poté již následuje konec procesu neboli „termination“²⁸.

Druhou teorií je teleologie. Proces zde na rozdíl od životního cyklu není předepsaný, ale postupně se buduje. Na počátku je vymezen určitý cíl, ke kterému směřujeme. Vše začíná jeho hledáním. Jakmile je nalezen, je potřeba jej nastavit a definovat tak, abychom věděli, jestli jsme ho dosahujeme, či zda jsme ho již dosáhli. Následuje fáze implementace, během které konstruuje postup ke splnění vytyčeného cíle. Tato fáze je tím nejmarkantnějším, co odděluje teleologii a životní cyklus. Poslední fází je reflexe, či spíše zhodnocení stavu, který musí vždy korespondovat s tím, čeho chceme dosáhnout. Jakmile se výsledek liší, nebo nesměřuje k naplnění cíle, je odstraněn. Na tento proces působí vnější síly více nežli v případě životního cyklu, jelikož přímo ovlivňují některé kroky procesu. Středobodem je zde nutnost zachovávat směr změn. Tím směrem je vždy dosažení vytyčeného cíle.

Třetí teorií je teorie dialektická, vycházející z Hegelova pojetí vývoje dějin. Tato teorie hovoří o střetu a konfrontaci mezi tezemi a antitezemi, která svým vývojem vytvoří novou tezi, jež je od těchto dvou předchozích odlišná a následně tvoří opět výchozí tezi, která se opětovně dostává do konfliktu s antitezemi. Jedná se o konstruktivní přístup k vývoji

---

²⁸ VAN DE VEN, ref. 21, s. 513 a s. 520.

změn v mezinárodních organizacích, jehož smysl se dá přirovnat, jak ostatně autoři zmiňují, ke konceptu balance of power. Jedná se o boj se statu quo – usiluje se o dosažení změny. Výstupy však nemusí být vždy smysluplné, a mohou se okamžitě dostat do střetu s novou antitezí, a proces začíná znovu.

Poslední teorií zmíněnou jakožto ideální typ v díle těchto dvou autorů, je evoluční teorie. Tuto teorii lze chápat jakožto proces předepsaný a opakující se. Primárně vychází z Darwinova pojetí přírodního výběru, kdy na počátku máme variace neboli spektrum možností. Z toho posléze dojde k selekci, což je výběr, a následně se selektované prvky (v případě mezinárodních organizací se jedná o individuální politiky), implementují. Tento systém je značně kompetitivní, jelikož přežívá pouze jedinec (či instituce, nebo politika), která se dokáže adekvátně přizpůsobit změně situace. Tyto změny nemusí vždy vést k úspěchu, někdy daná entita vlivem nedostatečně důkladné selekce odumírá a přenechává tak místo silnějším.

Právě s těmito čtyřmi ideálními typy vývoje změny v mezinárodních organizacích budu ve své práci pracovat. Cílem sledování změn MAAE je jednak jejich zhodnocení, a jednak zařazení do teoretického rámce, který jsem nastínil na předchozích řádcích. Většina z těchto teorií stejně jako autoři při definování spolupráce mezi státy, vycházela z teorie racionální volby. Obecně však lze říci, že změny nastávají buď automaticky (jak tvrdí Andrew H. Van de Ven a Marshall Scott Poole²⁹) nebo nuceně, a tedy v reakci na něco (například Tine Hanrieder³⁰). Průnikem všech zkoumaných prací však je, že klíčem ke stabilní a fungující mezinárodní organizaci je změna.

---

²⁹ VAN DE VEN, ref. 21.

³⁰ HANRIEDER, ref. 22.

5. Mezinárodní agentura pro atomovou energii (MAAE)

International Atomic Energy Agency (IAEA), neboli Mezinárodní agentura pro atomovou energii je mezinárodní organizací, která k prosinci roku 2017 sdružuje 169 členských zemí³¹. Současným generálním ředitelem je od roku 2009 pan Yukiya Amano.

5.1. Vznik a mise agentury

Vznik MAAE je sice spojován až s rokem 1957, avšak s myšlenkou se přišlo již dříve. Jako první ji zmínil tehdejší americký prezident, David Dwight Eisenhower v roce 1953, při projevu ve Valném shromáždění OSN, který získal název „Atoms for Peace³²“. V té nastínil blahodárné vlivy a možnosti využívání jaderné energie k nevojenským účelům. Spojené státy již v té době využívali poznatky z vývoje jaderných technologií v zemědělství a zdravotnictví a chtěli, aby ostatní státy těžily z těchto nových technologií také. Za datum oficiálního vzniku je považován 29. červenec 1957, kdy Statut MAAE (zakládající dokument agentury), podepsaly právě Spojené státy americké. Rozhodnutím z téhož roku pak bylo určeno sídlo v rakouské Vídni. Mimo to má agentura regionální pobočku v Torontu a Tokiu a dvě partnerské v Ženevě a New Yorku³³.

Mise MAAE je relativně široce definovaná. Společným pojítkem je pak využívání jaderné energie a jaderného materiálu takovým způsobem, aby byl maximálně využit její potenciál pro mírové, nevojenské účely a došlo tím ke zkvalitnění života a zvýšení životní úrovně obyvatel ve světě. V prvních několika dekádách bylo misí MAAE především pomáhat rozvinutým a rozvojovým státům získat legálním způsobem jaderný materiál a také jim zprostředkovala poznatky k jeho využití tak, aby státy mohly využívat jadernou technologii ke zkvalitnění života svých občanů. MAAE k tomu využívá především nástrojů mezinárodní spolupráce, kdy členské státy mohou za určitých předpokladů získat jaderný materiál poskytnutý jiným členským státem a využívat jej dle předpisů a pokynů MAAE. Navzdory negativní stránce věci se tedy Agentura snaží maximalizovat přínos této technologie. Druhou stránkou věci je skrze vzájemné bezpečnostní dohody a předpisy

---

³¹ List of Member States. ref. 20.

³² EISENHOWER, David Dwight, 1953. *Atoms for Peace*. New York.

³³ IAEA Offices and Contact Information, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/contact>

pozvedávat kvalitu, a především bezpečnost v oblasti jaderné energetiky a také manipulace s jaderným materiálem tak, aby byla minimalizována šance vzniku vojenských jaderných programů států světa.

MAAE za dobu své existence pomohla státům využít poznatky o jaderné technologii v zemědělství (ve spolupráci s Organizací pro výživu a zemědělství – FAO, k lepší produkci potravin a efektivnímu zemědělství), životním prostředí (konzervace vody – izotopová hydrologie, čištění vody) či ve zdravotnictví (chemoterapie a jaderná medicína) mnoha státům světa a přímo tak přispěla ke zkvalitnění života lidí³⁴.

Zřejmě nejmarkantnějším posláním MAAE je zajistit, aby státy využívaly své jaderné programy výhradně k mírovým účelům. To znamená kontrolovat přímo na místě či dálkově, zda stát plní bezpečnostní předpisy a nařízení MAAE, jestli využívá daný materiál a infrastrukturu podle stanovených pravidel a zda nedochází k jeho využití ve vojenských programech.

Zastřešující činností a náplní agentury je však asistence členským státům. V tom vlastně tkví silná stránka agentury. MAAE je založena na principu sdílení výsledků jednotlivých států a jejich aplikaci v ostatních zemích, které tak posunují své vlastní výzkumy. To vše se má dít pod MAAE, jakožto technologicko-bezpečnostním garantem. Agentura každoročně přesunuje nemalé finanční prostředky na budování jaderných zařízení či další doplňující infrastruktury, uvolňuje finance na školení a vzdělávání odborníků v jaderné oblasti a pomáhá a přímo na místech s projekty, stavbou a financováním provozu jaderných zařízení³⁵. To vše však musí probíhat pod dohledem MAAE a v souladu jednak s bezpečnostními dohodami mezi MAAE a jednotlivými státy a také dalšími předpisy v rámci MAAE.

5.2. Statut MAAE a struktura organizace

Statut MAAE je zakládajícím dokumentem Mezinárodní agentury pro atomovou energii. Byl schválen v roce 1956, avšak v platnost byl uveden až podpisem USA v červenci

---

³⁴ Radiation Protection of Patients (RPOP), *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/resources/rpop>

³⁵ Budget, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/overview/budget>

roku 1957, v souladu s článkem XXI. písmenem E Statutu MAAE, kdy dohoda vstupuje v platnost ratifikací alespoň 18 členy, mezi kterými musí být alespoň tři z následujících států: Kanada, Francie, Svaz sovětských socialistických republik, Spojené království a Spojené státy³⁶. Statut vymezuje základní rozdělení agentury, složení Rady guvernérů a určuje základní práva a povinnosti členských zemí. Za člena může být přijata jakákoliv země, která po doporučení Generální konference a po schválení Radou guvernérů ratifikuje Statut MAAE. Je zde uplatňován princip rovnosti, tedy každý členský stát má právě jeden hlas a neexistuje zde právo veta³⁷.

Základním orgánem MAAE je Generální konference. Ta je složena ze zástupců všech členských zemí. Mezi její pravomoci patří volba zástupců do Rady guvernérů podle klíče určeného ve článku 6 Statutu, schvalování členství nových zájemců, pozastavení práv členského státu či jmenování generálního ředitele Agentury. Mimo to jim také náleží právo doporučovat Radě guvernérů k projednání jakékoliv téma či problém, který se jeví jako podstatný³⁸.

Druhým je již mnohokrát zmíněná Rada guvernérů. Rozdělení křesel všech 35 členských států je určeno na základě geografického klíče, avšak garantována jsou místa rozvinutým zemím, které dosáhly značného stupně rozvoje v oblasti jaderné technologie dle článku 6 Statutu³⁹. To tedy činí například stálé členy Rady bezpečnosti stálými členy Rady guvernérů, jelikož se jedná o státy, které mají legálně vlastněné jaderné zbraně a vysoce rozvinutou jadernou technologii.

Na vrcholu pomyslné pyramidy stojí generální ředitel agentury. Jeho pozice je podobná postavení Generálního tajemníka OSN, kdy jsou oba vedoucími osobami Sekretariátu organizací a mediálně nejznámějšími tvářemi organizací. Na rozdíl však od OSN, kde je Generální tajemník spíše osobou politickou, je v MAAE post generálního ředitele zpravidla obsazen odborníky na jadernou problematiku.

---

³⁶ The Statute of the IAEA, In: *International Atomic Energy Agency* [online]. 1956 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/statute>

³⁷ The Statute of the IAEA. ref. 36.

³⁸ The Statute of the IAEA. ref. 36.

³⁹ The Statute of the IAEA. ref. 36.

5.3. Postavení v mezinárodním systému

MAAE je svébytnou organizací v rámci mezinárodního systému. Na základě dohody s Organizací spojených národů se však stala součástí mezinárodního subsystému rodiny OSN, kde figuruje jakožto přidružená organizace, stejně jako například Přípravná komise CTBT, či Mezinárodní tribunál pro mořské právo (ITLOS)⁴⁰. Je tedy organizací, která funguje pod záštitou OSN, avšak existuje autonomně. Dle Statutu je povinna hlásit jakékoli ohrožení bezpečnosti jak Valnému shromáždění, tak Radě bezpečnosti OSN, jakožto orgánu zodpovědnému za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. MAAE a OSN fungují na partnerském vztahu, vyměňují si informace, na pozvání může Generální ředitel být přítomen při jednání Valného shromáždění i Rady bezpečnosti OSN, stejně tak generální tajemník OSN může navštívit zasedání pléna MAAE i jednání Rady guvernérů.

Vztah však není (a ani nemůže být) založen na principu rovný s rovným. MAAE je spíše odborným poradním hlasem OSN, který vykonává odbornou činnost v oblasti zabezpečení jaderné technologie, jaderných zbraní a vydává k tomu náležitou legislativu, avšak postrádá výraznější donucovací pravomoci (o tom se ještě zmíním níže).

5.4. Základní pravomoci MAAE

Agentura si ve svém základním dokumentu vzhledem k povaze svého zaměření definuje relativně malé pravomoci a spoléhá spíše na otevřenost ostatních států. Dokument ji staví do pozice základního legislativního orgánu v oblasti jaderné bezpečnosti a proliferace jaderné technologie. Může tedy ukládat pravidla a podmínky hry, avšak nejsou zde obsaženy žádné významné donucovací pravomoci agentury pro případ, že by došlo k nespolupráci s některým ze členských států. Někteří autoři⁴¹ ve svých pracích zmiňují, že MAAE hraje prim, co se týče kontroly, avšak vynuocovací pravomoci leží někde jinde, a to v Radě bezpečnosti OSN.

Nejdůležitějším poznatkem na začátek je, že agentura se po třicet let od svého vzniku zabývala primárně programem a jaderným materiálem, který byl státem deklarovaný neboli přiznaný. Navíc žádala jen pouhé podávání zpráv o využívání jaderného materiálu a

---

⁴⁰ Struktura OSN: Organizační schéma, 2015. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/>

⁴¹ KEELEY, James F. 1993. The IAEA and the Iraqi Challenge: Roots and Responses. In: *International Journal* [online]. 49(1), s. 126 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.2307/40202916. ISSN 00207020.

designových informací o postavených či plánovaných objektech, kde by se mělo s jaderným materiálem pracovat. Nejproblematičtější část, inspekce na místě, byly kvůli nelibosti tehdejších velmocí vyřešeny tak, že je potřeba souhlasu daného státu⁴². Co se tedy týče deklarovaného materiálu, postupovala agentura naprosto suverénně, avšak jakmile došlo na nedeklarovaný materiál či celý program, byla objevena také Achillova pata této organizace.

Celkově tedy jde vidět, že MAAE ve svých začátcích hodně spoléhala na otevřenost států a jejich ochotu spolupracovat. Motivovat je k tomu měl především systém sdílení poznatků, a také výsady plynoucí z členství a spolupráce.

5.5. Vztah ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní (NPT)

Smlouva o nešíření jaderných zbraní (The Treaty on Non-Proliferation of Nuclear Weapons) je bezesporu jednou z nejvýznamnějších smluv týkající se jaderných zbraní a zcela jistě také významným milníkem v problematice řešení jaderné proliferace. Smlouva byla uzavřena v roce 1968 a v platnost vstoupila po dvou letech. Navzdory své délce však má pro MAAE, její poslání, a především postavení zásadní význam. Smlouva však je, jak se ostatně shodují téměř všichni autoři a rozsáhlé spektrum signatářských států^{43, 44}, diskriminační. Mimo jiné rozděluje státy do dvou skupin, a to na státy jaderné, které se zavazují nešířit jadernou technologii státům, u kterých hrozí podezření, že by ji mohly zneužít ve vojenských programech, a státy nejaderné, které se zavazují neusilovat o nelegální získání jaderné technologie a vyvíjet jaderný program. Signatářské státy se ve smlouvě zavazují k dodržování bezpečnostních dohod a předpisů MAAE, která má verifikační a monitorovací roli. Její primární úlohou je dohled nad tím, aby byl jaderný materiál využíván výhradně k mírovým účelům.

Na základě takto vzájemně definovaných povinností došlo ke značnému uklidnění mezinárodní scény. Smlouva navíc explicitně zmiňuje také MAAE jakožto správce jaderné bezpečnosti, který má povinně pracovat s nejadernými státy na zajištění dostatečné transparentnosti a takové úrovně verifikace, aby si mezinárodní společenství mohlo být jisto, že se na území daného státu nenachází žádné jaderné zbraně, či utajované vojenské jaderné

---

⁴² The Statute of the IAEA. ref. 36, Art. XII, A.6.

⁴³ KEELEY. ref. 41, s. 62.

⁴⁴ WEITZ, Richard, 2011. NUCLEAR SAFETY, NUCLEAR SECURITY: Whither the IAEA?. In: *World Affairs* [online]. 174(4), s. 56 [cit. 2018-05-06]. ISSN 00438200.

programy⁴⁵. Naproti tomu smlouva výslovně uvádí, že jakékoliv civilní aktivity jsou právem každého jednoho státu, a tudíž nemají povinnost se takovýchto programů vzdávat, či je pod touto smlouvou omezovat. Smlouva také hovoří o závazku nejaderných států se těmito předpisy řídit, a umožnit takový stupeň spolupráce, který bezpečně zajistí plnění státem uložených slibů. MAAE a Smlouva o nešíření jaderných zbraní jsou tedy velmi úzce propojeny. Jednak NPT pozvedla význam agentury a zdůraznila její povinnosti na poli jaderné proliferační, a pak také vytvořila systém, který posílil roli MAAE jakožto garanta jaderné bezpečnosti⁴⁶.

Vlivem rozdělení států na dvě skupiny, jaderné a nejaderné podle NPT, však paradoxně vznikly tři skupiny zemí. Státy uznané Smlouvou o nešíření jaderných zbraní jakožto jaderné, jsou ty, které vyrobili a použili jaderné výbušné zařízení před 1. lednem 1967.⁴⁷ Jedná se tedy o pět států, které jsou stálými členy Rady bezpečnosti OSN. Nejaderné státy jsou všechny zbylé státy. Třetí skupinu však tvoří země, které si status jaderného státu nárokují a nepodepsali proto NPT (Stát Izrael, Pákistán a Indie).⁴⁸ Podle těchto tří skupin se také liší bezpečnostní dohody a předpisy MAAE. Ty jsou nastaveny zvlášť pro každou z nich.

Jaderné státy (z nichž všechny jsou signatáři NPT), udělaly ústupky a podřizují část svých civilních jaderných objektů dohledu MAAE a aplikují tam transparentně bezpečnostní opatření, jak ukládá MAAE. Jedná se o „voluntary offer safeguards agreements“⁴⁹. K tomu některé země přijaly také takzvané „item-specific“⁵⁰ předpisy, týkající se pouze některých prvků jejich jaderných cyklů. Nejaderné státy, které podepsaly NPT aplikují „komplexní bezpečnostní opatření“⁵¹ dané MAAE a dále státy, které nepodepsaly NPT zpravidla aplikují „item-specific safeguards“. To umožňuje v rámci možností MAAE kontrolovat, zda jsou

---

⁴⁵ Non-Proliferation Treaty, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/non-proliferation-treaty>

⁴⁶ Non-Proliferation Treaty. ref. 45

⁴⁷ Non-Proliferation Treaty. ref. 45. Art. IX, 3.

⁴⁸ Speciální skupinou, ve které je pouze jeden stát, a to KLDK, je ta, jejíž členové byli členy MAAE, podepsali NPT, avšak posléze struktury MAAE opustili a podpis NPT stáhli. KLDK si také nárokuje status jaderného státu.

⁴⁹ Safeguards agreements, In: *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-agreements>

⁵⁰ Safeguards agreements, ref. 49.

⁵¹ Safeguards agreements, ref. 49. Z angličtiny *Comprehensive Safeguards Agreement*.

jaderné programy všech členských a signatářských států vedeny dle bezpečnostních předpisů, a jestli nedochází k porušování mezinárodní bezpečnosti tím, že by některý ze států své závazky neplnil.

Smlouva dále hovoří o omezení šíření jaderného vybavení a jaderného materiálu nejaderným zemím, které nejsou součástí MAAE a jejich bezpečnostního rámce⁵². Nabádá také signatářské státy, aby sdílely výsledky výzkumů v této oblasti a mohlo z toho těžit více států, co více, motivuje státy k uzavírání regionálních dohod, které by vedly k absenci jaderných zbraní v daném regionu. Jako poslední bych rád zmínil také článek 6 smlouvy, který zavazuje státy jednat o omezení a zastavení závodů ve zbrojení a požaduje kompletní odzbrojení pod striktní a efektivní mezinárodní kontrolou⁵³.

---

⁵² Non-Proliferation Treaty. ref. 45. Art. I. a II.

⁵³ Non-Proliferation Treaty. ref. 45. Art. VI.

6. Irák

Jaderný program v Iráku nebyl nikterak neznámou záležitostí, jelikož se mu dostalo mezinárodní pomoci při jeho budování. O to větší překvapení bylo, když se státy dozvěděly, v jakém stavu se irácký jaderný program nacházel během války v zálivu v letech 1990-1991. Cílem této kapitoly je provést čtenáře časovou osou vývoje jaderného programu v Iráku, ukázat riziko, které hrozí v souvislosti s, byť mírovým, šířením jaderné technologie a primárně se soustředit na období od odhalení programu až po rok 1998, kdy byli z Iráku vypovězeni inspektoři MAAE. Tato část sleduje problémy a překážky, kterým MAAE čelila, následně diskutuje změny, které v reakci na toto odhalení v Agentuře nastaly, a propojuje tyto poznatky s teoretickým rámcem, který byl rozpracován výše.

6.1. Background

Irácký jaderný program jako takový začal v 70. letech⁵⁴. Irák však neměl dostatečné prostředky k tomu, aby program založil a rozvíjel sám, a proto mu bylo ze strany tehdejších velmocí (především Francie a Japonska) asistováno při budování prvního reaktoru, v souladu s právem zemí světa rozvíjet mírové jaderné programy za účelem šíření pozitivních účinků jaderné energie. Irák se v té době netajil plány na vybudování dalších, výkonnějších zařízení, které měly sloužit k civilním účelům. Toto však znepokojovalo rozvědné služby Státu Izrael, které postupné rozšiřování iráckého jaderného programu sledovaly, a v roce 1981 vyhodnotily jeden z jejich reaktorů v komplexu Al Tuwaitha jako rizikový. Operace s krycím názvem „Opera“, která se uskutečnila 7. června 1981 vyřadila reaktor z operativního stavu. Na Izrael se snesla vlna kritiky i ze strany Spojených států, které argumentovaly tím, že o jaderném materiálu v dané oblasti má MAAE informace, a byla by schopna jej ohlídat⁵⁵.

Irák si z toho vyvodil, že je rizikové spoléhat se na zahraniční partnery, a začal se soustředit na vlastní soběstačnost v jaderné technologii. Začal s obohacováním uranu několika způsoby, jelikož iráckí vědci byli jedni z předních odborníků na tuto oblast. Svě

---

⁵⁴ Iraq, In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iraq/nuclear/>

⁵⁵ OFEK, Rafael, 2016. The Story behind the Iraqi Nuclear Weapon Program. In: *Israel Defence* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.israeldefense.co.il/en/content/story-behind-iraqi-nuclear-weapon-program>

zkušenosti získali především ve spolupráci s Evropskou organizací pro jaderný výzkum (CERN). Těmito odborníky byli Dr. Jafar Dhia Jafar či Dr. Khidir Hamza. Po neúspěchu s metodou EMIS, která měla nízkou účinnost, došlo k přechodu na obohacování centrifugami. Tento projekt s názvem PC-3 (Petrochemical-3) se stal opěrným bodem v produkci obohaceného uranu⁵⁶. Irák jaderný materiál jednak vlastnil z doby společného projektu s Francií na reaktoru Osirak, a jednak měli své vlastní doly na uran⁵⁷.

Náznaky nesrovnalostí v deklarovaném a skutečném jaderném programu Iráku byly odhaleny až během války v Zálivu v roce 1991⁵⁸. Zpravodajské služby sice již předtím hlásily, že Irák má nějaké projekty, které nedeklaroval MAAE, avšak až do odhalení v roce 1991 nikdo přesně nevěděl rozsah programu. Rada bezpečnosti ve své rezoluci 687⁵⁹ z roku 1991 vyzvala Irák, aby do 15 dní přiznal všechny své jaderné továrny, včetně materiálu a jeho množství generálnímu řediteli MAAE, která byla pověřena všechny tyto lokality zabezpečit a ověřit, zda je vše tak, jak má být podle iráckých závazků. Irák byl totiž signatářem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) ode dne ratifikace v říjnu 1969, a členem MAAE od roku 1959, se kterou uzavřel dohodu CSA (Comprehensive Safeguard Agreement⁶⁰). Stejnou rezolucí byla zřízena speciální mise OSN (UNSCOM), která dostala na starost odhalit a neutralizovat irácký chemický, biologický a balistický program⁶¹.

Navzdory tomu, že MAAE měla přístup do centra v Al Tuwaitha, neexistovaly tehdy takové předpisy, které by zavazovaly státy k okamžitému zprostředkování přístupu na místa, která stát nedeklaroval MAAE. Pohyb inspektorů při rutinních prohlídkách byl tímto omezen, a nebyly tak do té doby odhaleny žádné nesrovnalosti, které by vzbudily podezření Rady guvernérů ohledně nedeklarovaného jaderného programu.

MAAE se v Iráku ukázala jako administrativně a logisticky fungující struktura, která fungovala v oblastech, kde měla přístup naprosto suverénně a věrohodně⁶². Avšak slabinou

---

⁵⁶ Nuclear Iraq. ref. 54.

⁵⁷ OFEK. ref. 55.

⁵⁸ INVO & Iraq Chronology, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/OurWork/SV/Invo/chronology.html>

⁵⁹ *S/RES/687: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 1991. Dostupné také z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/687\(1991\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/687(1991))

⁶⁰ Factsheets: Country List: Iraq, Republic of. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/resources/legal/country-factsheets>

⁶¹ *S/RES/687: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*. ref. 58.

⁶² IAEA Safeguards: Serving Nuclear Non-Proliferation, 2015. *International Atomic Energy Agency* [online].

se hned na začátku stal objev velmi limitovaných schopností, a především možností MAAE v oblasti monitoringu a verifikace nedeklarovaného materiálu a oblastí. V této době neexistovala legální opora agentury pro takovouto činnost, a hledání naslepo v zemích, jako je Irák bylo irelevantní.

MAAE byla také zbržděna aktivní obstrukční činností Iráku navzdory právům Agentury a povinnostem Iráku, vyplývajících z rezoluce Rady bezpečnosti 687. Irák několikrát pro uvolnění poměrů předal deklaraci svého jaderného inventáře, avšak vždy byly nalezeny takové skutečnosti, které prokázaly neúplnost těchto deklarací⁶³. Agentura si na počátku vyšetřování nebyla schopna získat sama dostatečné množství informací, které by ji pomohly s vyšetřováním, a tak začala blíže spolupracovat s misí UNSCOM a také izraelskou rozvědnou službou⁶⁴. První ovoce této spolupráce přinesla ve druhé polovině roku 1991, kdy byl inspekci budov v Bagdádu odhalen vysoce utajovaný program PC-3^{65, 66}. MAAE získala od Rady bezpečnosti mandát na vytvoření plánu na neutralizaci iráckého jaderného programu a vyzvala Irák, aby spolupracoval, deklaroval všechny své jaderné aktivity a okamžitě je pozastavil. Rezolucí 715 byl schválen program MAAE s názvem Ongoing Monitoring and Verification, který obsahoval postupy k neutralizaci jaderných kapacit Iráku⁶⁷.

Irák pokračoval v obstrukčních činnostech, a i kvůli tomu nedošlo k žádnému dalšímu pokroku při odhalování jaderného programu. Změna se dostavila v souvislosti se zběhnutím nevlastního syna Saddáma Husseina do Jordánska⁶⁸. Hussein Kamel byl vysoce postavenou osobou v Iráku a stal se cenným zdrojem informací pro zahraniční bezpečnostní služby. Nejprve jim zprostředkoval dokumenty, které s sebou odnesl a posléze jim prozradil lokaci takzvané „kuřecí farmy⁶⁹“, což bylo krytí pro archiv iráckého jaderného programu.

[cit. 2018-05-07]. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/safeguards_web_june_2015_1.pdf

⁶³ UNMOVIC Chronology of Main Events, *United Nations* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.un.org/Depts/unscom/Chronology/chronologyframe.htm>

⁶⁴ OFEK. ref. 55.

⁶⁵ UNMOVIC Chronology of Main Events. ref. 63.

⁶⁶ Petrochemical-3 Center, In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: https://fas.org/nuke/guide/iraq/facility/petro_3.htm

⁶⁷ IAEA and Iraqi Nuclear Weapons, 1998. In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/nuke/guide/iraq/nuke/iaea.htm>

⁶⁸ UNMOVIC Chronology of Main Events. ref. 63.

⁶⁹ UNMOVIC Chronology of Main Events. ref. 63.

Došlo tak k odhalení nejtajnějších dokumentů, fotokopií plánů centrifug a disků s nekonvenčním programem (jaderným, chemickým i biologickým).

Největším překvapením bylo odhalení takzvaného „crash“ programu. Jednalo se o program na bleskovou přeměnu jaderného materiálu z reaktorů na materiál využitelný v jaderných zbraních^{70, 71}. Irák také vlastnil nezanedbatelné množství vysoce obohaceného uranu, který měl být součástí již zmíněného „crash“ programu. Díky shodě okolností však vlivem náletů z roku 1991 došlo k rozsáhlému poškození kaskád centrifug, na kterých se měl daný materiál obohacovat⁷². V reakci na toto odhalení Irák program přiznal, a vydal novou deklaraci jaderného materiálu. V kombinaci s rezolucí 1051/1996⁷³, která uvalovala na irácký import a export kontrolu a s radiometrickými opatřeními se mělo za to, že byl irácký program neutralizován.

Na konci roku 1998 Irák vypověděl inspektory MAAE, což snížilo monitorovací a verifikační schopnosti MAAE v Iráku na minimum a nebylo tak možné garantovat, že opětovně neusilují o vývoj vojenského jaderného programu⁷⁴. V roce 2003 však po zkušenosti z 11. září, informacích o pokroku v balistickém a spekulaci o pokroku v jaderném programu zahájily USA intervenci do Iráku s cílem sesadit Saddáma Husseina. Informace o jaderném programu pak byly rychle dementovány a nová irácká vláda začala implementovat kroky k dosažení mezinárodní důvěry a spolupráce^{75, 76}. Došlo k ratifikaci Dodatkového protokolu a Smlouvy o zákazu zkoušek jaderných zbraní (CTBT⁷⁷). Irák má nyní jaderné technologie, které jsou však omezeny na aplikaci ve zdravotnictví a zemědělství. Ve spolupráci s MAAE pak chtějí rozvíjet svůj mírový jaderný program.⁷⁸

---

⁷⁰ Iraqi Nuclear Weapons, In: *Federation of American Scientists* [online]. 31 May 2012 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/nuke/guide/iraq/nuke/program.htm>

⁷¹ DOLLEY, Steven a Paul LEVENTHAL, 2001. Overview of IAEA Nuclear Inspections in Iraq. In: *Nuclear Control Institute* [online]. 14 June 2001 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nci.org/new/iraq-ib.htm>

⁷² Iraqi Nuclear Weapons. ref. 70.

⁷³ *S/RES/1051: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 1996. Dostupné také z: <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1051.PDF>

⁷⁴ UNMOVIC Chronology of Main Events. ref. 63.

⁷⁵ Blix: Iraq can't account for deadly gas, germs, 2003. In: *CNN.com* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2003/US/01/27/sprj.irq.blix.report/index.html>

⁷⁶ Iraqi Nuclear Weapons. ref. 70.

⁷⁷ Iraqi Nuclear Weapons. ref. 70.

⁷⁸ Iraq Uses Nuclear Technology to Improve Crop Productivity and Adapt to Climate Change, 2016. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iraq-uses-nuclear-technology-to-improve-crop-productivity-and->

6.2. Přijaté politiky a změny

Jak bylo nastíněno výše, Irák znamenal jak velký šok pro systém ochrany před šířením jaderných zbraní, tak i cennou lekci nejen pro MAAE, ale i jednotlivé státy. Již před Irákem se objevovaly jak státy, které žádaly zpřísnění dohledu nad jednotlivými jadernými programy a technologiemi v členských státech MAAE a signatářských zemích NPT. Důkazem toho jsou pravidelně publikované dokumenty MAAE, dostupné z jejich webových stránek^{79, 80}. Mimo to existují i iniciativy, jako například GICNT⁸¹, NTI⁸² či PSI⁸³. Většina z nich je zaměřena primárně na boj proti nelegálnímu obchodu s jaderným materiálem a vybavením. I proto byl v roce 1994 přijat takzvaný „Non-Proliferation Principle“⁸⁴, který umožňuje prodej a zásobení jaderným materiálem či technologií pouze určitým státům, a to v případech, kdy existují dostatečné garance toho, že stát, který je cílem prodeje nezneužije tento materiál k vojenským účelům. Takovou zárukou je zpravidla ratifikace Dodatkového protokolu.

6.2.1. Additional Protocol (AP)

Jak již bylo zmíněno výše, Irák byl relativně nepříjemným překvapením pro MAAE a ukázal na největší slabiny tehdejšího fungování MAAE, a tím bylo spoléhání se na vzájemnou důvěru. Již během verifikačních a monitorovacích aktivit v Iráku podle OMV (Ongoing Monitoring and Verification Plan), schváleného Radou bezpečnosti v rezoluci 715, došlo i k rozsáhlé vnitřní reflexi MAAE. Volání po změně bylo ještě umocněno odhalením jaderných aktivit v Severní Koreji, a tak Agentura přišla v roce 1993 s programem 93+2⁸⁵. Název je odvozen od roku, kdy byl plán představen a „+2“ mělo

---

adapt-to-climate-change

⁷⁹ Measures to Strengthen International Cooperation in Nuclear, Radiation, Transport and Waste Safety, 2017. Dostupné také z: https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC61/GC61Documents/English/gc61-11_en.pdf

⁸⁰ Strengthening the Effectiveness and Improving the Efficiency of Agency Safeguards, 2017. Dostupné také z: https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC61/GC61Documents/English/gc61-16_en.pdf

⁸¹ *Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism, 2015*. [online], [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.gicnt.org/>

⁸² Iran's Nuclear Programme Timeline and History, 2017. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/>

⁸³ *Proliferation Security Initiative* [online], [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.psi-online.info/>

⁸⁴ About the NSG, *Nuclear Suppliers Group* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nuclearsuppliersgroup.org/en/about-us>

⁸⁵ The Revolution of IAEA Safeguards, 1998. In: *IAEA Publications* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z:

představovat implementaci programu o 2 roky později, tedy v roce 1995.

Program 93+2 byl složen ze dvou částí, které měly zajistit lepší monitoring a efektivnější verifikaci jaderných programů členských států. Zatímco první část mohla být přijata jakožto součást běžných bezpečnostních dohod, jelikož neměnila výrazným způsobem pravomoci MAAE, ale pouze zavazovala státy k větší spolupráci, část druhá již musela být svébytným dodatkem, který dostal název Model Additional Protocol neboli dodatkový protokol^{86, 87}.

Dodatkový protokol do značné míry rozšiřoval mandát MAAE, zvyšoval její pravomoci a dosah, a především nabízel velké množství aktivit, které MAAE mohla začít vykonávat tak, aby výsledky její činnosti byly věrohodnější a aktuálnější. Additional protokol tedy není samostatným dokumentem, ale spíše doplněním bezpečnostních předpisů, které rozšiřuje jisté pravomoci MAAE na poli verifikace a monitoringu. Záleží však jen na daném státu, zda jej implementuje a bude se jím řídit, či nikoliv. Například Írán jej prozatímne implementoval v letech 2003-2006, avšak pak jej vypověděl, a k jeho respektování se vrátil až na základě dohody v roce 2016⁸⁸.

Dodatkový protokol je tedy odděleně stojícím dokumentem, který má posílit jednak dohled nad deklarovaným materiálem, avšak primárně rozšířit mandát a možnosti MAAE ve vyhledávání a ověřování toho, že daný stát neprovozuje utajovaný jaderný program a neusiluje tak o jeho vojenské či jiné nelegální využití. I to bylo součástí změny pohledu MAAE, která se vždy snažila zajistit, aby jí deklarovaný materiál nebyl zneužit, avšak pak došlo k obratu, když se zjistilo, že některé státy nepřiznaly všechny materiál a s tím porušovaly často i Dohodu o nešíření jaderných zbraní (NPT).

Jakmile je protokol implementován, stát se zavazuje poskytovat rozšířené spektrum informací agentuře, včetně umožnění přístupu inspektorům do jakékoliv lokality, kde panuje

---

https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/NVS2_web.pdf

⁸⁶ MODEL PROTOCOL ADDITIONAL TO THE AGREEMENT(S) BETWEEN STATE(S) AND THE INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY FOR THE APPLICATION OF SAFEGUARDS, 1997. *International Atomic Energy Agency*. Dostupné také z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/infcirc540c.pdf>

⁸⁷ MARTIN, James, 2012. ADDITIONAL PROTOCOL. In: *Nuclear Threat Initiation* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: http://www.nti.org/media/pdfs/iaea_Additional_protocol_3.pdf?_=1340826977

⁸⁸ KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR, 2017. Iran Nuclear Agreement. In: *Congressional Research Service* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf>

přesvědčení, že se provozují nelegální aktivity, s upozorněním jen pár hodin předem (tzv. short-notice inspections⁸⁹). Významným krokem byla změna, která umožnila MAAE mít dohled nejen nad jadernými továrnami, elektrárnami a reaktory či s těmito místy spojeným jaderným materiálem, ale nad celým palivovým cyklem státu. Od těžby až po uskladňování využitého jaderného materiálu. MAAE tak získává přehled o tom, kde se jaký materiál nachází, v jakém je stavu, odkud byl, jeho přesné množství a kvalitu. To zvyšuje přesnost a ucelenost informací o jaderném programu daného státu. Také činí stát transparentnějším a věrohodnějším v další spolupráci mezi jednotlivými členy MAAE. Státy také mají poskytovat informace o svém pokroku a výzkumech, které provádějí, a to vše se dá ověřovat inspekcemi. Státy jsou také povinny učinit všechny kroky a legální změny k tomu, aby bylo inspektorům na vyžádání uděleno více vstupové dlouhodobé vízum a v neposlední řadě umožňují instalace moderních monitorovacích a verifikačních zařízení, jako jsou elektronické pečete, průmyslové kamery, využívání satelitních snímků, ověřování staveb podle deklarovaných plánů či přírodní vzorkování kdekoliv, kde to MAAE bude považovat za nezbytné⁹⁰.

Dalším opatřením je také kontrola importu a exportu jaderného materiálu. Toto verifikační opatření je asi nejvýznamnějším opatřením na poli proliferace jaderného materiálu, jelikož podle Statutu MAAE by měla každý transport jaderného materiálu z jaderného státu do nejaderného státu schvalovat MAAE. Avšak vlivem toho, že se pak rozjel jaderný program ve státech, u kterých se to MAAE dozvěděla až po dlouhé době a zpravidla jen díky širší mezinárodní spolupráci, bylo potřeba posílit i opatření v této oblasti.

Protokol byl velkým zásahem do pravomocí MAAE, není proto divu, že v současné době nemají všichni členové MAAE protokol ratifikovaný. K prosinci 2017 bylo členy MAAE 169 států. Z nich 147 podepsalo a prozatímne implementuje opatření z Dodatkového protokolu, avšak jen 132 z nich jej ratifikovalo, a je pro ně tím pádem protokol závazný. Navíc je AP nadřazen běžným bezpečnostním dohodám CSA mezi MAAE a členskými zeměmi⁹¹.

---

⁸⁹ ADDITIONAL PROTOCOL, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/sg-ap.pdf>

⁹⁰ MODEL PROTOCOL ADDITIONAL TO THE AGREEMENT(S) BETWEEN STATE(S) AND THE INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY FOR THE APPLICATION OF SAFEGUARDS. ref. 86

⁹¹ MODEL PROTOCOL ADDITIONAL TO THE AGREEMENT(S) BETWEEN STATE(S) AND THE

6.2.2. Code 3.1

Dalším z prvků, o které byla obohacena MAAE při zefektivňování svých pravomocí, byl takzvaný modifikovaný Code 3.1. Jedná se o verifikační dodatek k bezpečnostním dohodám (CSA), které má MAAE uzavřeny s jednotlivými členskými státy. Code 3.1 jako takový byl představen v roce 1976 a jeho podstatou bylo získávat informace o nových jaderných zařízeních, či zařízeních, u kterých bylo dané, že budou ke svému provozu využívat jaderný materiál. Tyto informace, o existenci objektu, jeho účelu a stavební plány, měly být Agentuře doručeny vždy nejpozději 180 dní přede dnem, kdy se do objektu dostal poprvé jaderný materiál. MAAE tím pádem měla vždy půl roku, aby plány prošla, zkontrolovala a zjistila, zda je objekt bezpečný a hlavně, jestli bude sloužit k civilnímu programu. V případě nejasností byla možnost požádat o inspekci, která však musela být schválena generálním ředitelem MAAE a samozřejmě také daným státem, který musel inspekci přijmout a udělit inspektorům víza⁹².

Irák však v MAAE posílil reformní hlasy a došlo také na revizi Code 3.1, kdy na počátku 90. let minulého století došlo k vydání modifikovaného Code 3.1. Podstata předpisu se nemění. Státy musejí Mezinárodní agenturu pro atomovou energii informovat o nových budovách, jejich plánech a účelu s předstihem, avšak již nikoliv 180 dní před navedením jaderného materiálu do objektu. Nyní byla doba prodloužena na okamžik, kdy je učiněno rozhodnutí, že takový objekt bude na území členského státu MAAE postaven⁹³. Agentura tak získala nejen unikátní možnost prostudovat stavební plány důkladněji, ale také v případě nutnosti dozorovat stavbě daného objektu, či jeho částí, ujistit se o tom, že stavba probíhá v souladu s bezpečnostními předpisy a dohodami a také měla větší množství času učinit taková opatření, aby zajistila bezpečnost a nešíření jaderných zbraní.

6.3. Shrnutí

Irák byl probuzením ledovou vodou pro MAAE a mezinárodní společenství. Navzdory faktu, že MAAE měla přístup do některých objektů nebyla schopna utajovaný jaderný program odhalit bez vnější pomoci a stejně tak by jej bez mandátu Rady bezpečnosti

---

INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY FOR THE APPLICATION OF SAFEGUARDS. ref. 86

⁹² The Statute of the IAEA. ref. 36, Art. XII, A.6.

⁹³ DAVENPORT, Kelsey, 2017. IAEA Safeguards Agreements at a Glance. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/factsheets/IAEAProtoco>

OSN nebyla příliš schopna vynutit.

MAAE dospěla již v průběhu vyšetřování Iráku (a částečně i v reakci na ohlášení úmyslu KLRD odstoupit od NPT) k rozsáhlým změnám. Na modifikovaný Code 3.1 lze uplatnit v úvodu zmíněnou teleologickou teorii. Ta spočívá ve formulaci cíle, jeho nastavení a implementaci řešení, zhodnocení a následné modifikaci, či přeměně. Tady se dle mého názoru změna MAAE nachází přímo v ideálním typu této teorie změny, jelikož Code 3.1 byl představen již dříve, cíl se nezměnil, akorát došlo k jeho definování tím způsobem, aby poskytoval lepší naplňování cílů MAAE, a sice zavedení transparentního opatření v oblasti rozšiřování jaderných programů zemí. Modifikovaný Code 3.1 byl proto obohacen o nové prvky na základě zkušenosti z Iráku a byl implementován jakožto součást běžných bezpečnostních dohod mezi MAAE a členskými zeměmi (CSA⁹⁴).

Pokud aplikujeme teorii životního cyklu na původní Code 3.1, jakožto politiku přijatou MAAE v roce 1976, lze sledovat vývoj i v této rovině. Teorie životního cyklu říká, že dochází ke změně, která je dána pevně danými body po cestě k nastavenému cíli. Cílem MAAE je co možná největší verifikační a monitorovací schopnost v oblasti jaderné technologie. Avšak aby toho byla schopna dosáhnout, bylo nutné projít skrze jistý předstupeň, na základě kterého mohlo dojít ke vzniku modifikovaného Code 3.1, a tím byl právě původní Code 3.1. V této rovině lze na tuto politiku také využít evoluční teorii v rámci MAAE, jelikož původní politika byla nahrazena (i když v tomto případě spíše doplněna) politikou novou, která se přizpůsobila prostředí a byla předurčena k tomu, aby tu původní nahradila.

V případě Dodatkového protokolu je situace obdobná. Určitě se tato změna dá zařadit do teleologické teorie. Přijetím Dodatkového protokolu se MAAE posouvá k nějakému konečnému cíli. Je jedno, zdali je tím cílem úplné jaderné odzbrojení, stoprocentně mírové jaderné programy všech států světa nebo absolutní přístup Agentury do všech oblastí, kde se vyskytuje jaderný materiál z důvodu verifikace. Tato změna míří směrem ke všem těmto cílům, přispívá k jejich budování, a proto do této teorie spadá.

Stejně tak je tomu (byť ne zcela ideálně) v případě teorie evoluční. Princip je v neustálém zdokonalování se s ohledem na vývoj prostředí, ve kterém žijeme. MAAE

---

⁹⁴ Safeguards agreements. ref. 49

získala z Iráku a KILDR zkušenosti, které se dostaly na mezinárodní scénu, a pokud si chce udržet svou pozici, je potřeba je reflektovat a adekvátně implementovat. Protože kdyby k tomu nedošlo, mohlo by to další státy motivovat k podobnému chování, které by již MAAE nemuselo ustát a mohlo by dojít k zániku této agentury.

Poslední teorií změny, kterou bych se pokusil aplikovat na případ přijetí dodatkového protokolu, je dialektická teorie. Zde je dodatkový protokol výsledkem konfliktu mezi dvěma silami. Stala se z něj syntéza po konfrontaci teze a antiteze. Pokud na situaci pohlédneme jako na střet mezi snahami MAAE na jedné straně (což je dosažení mírových jaderných programů ve všech státech) a snah Iráku (úsilí získat jaderné zbraně), nacházíme se v konfliktu. Výsledkem tohoto konfliktu je pak například i dodatkový protokol, jelikož ne vždy jsou dialektickou metodou vytvořeny výsledky smysluplné. Stejně tak mohlo dojít k omezení snah MAAE při zabezpečování jaderných programů a vzniku nových de facto jaderných států. Dodatkový protokol tedy můžeme zařadit mezi výsledky dialektického procesu změny v mezinárodních organizacích.

7. Írán

Írán byl další z historických kapitol, která přiměla MAAE uvažovat o míře efektivity svých nástrojů. Během celé doby se potýkala s obdobnými problémy, jako v Iráku. Nadějnou, a i světlou chvílí byla doba mezi lety 2003 a 2006, kdy Írán na základě dohody s Velkou Británií, Francií a Německem provizorně přijal opatření Dodatkového protokolu MAAE, a tím značně rozšířil možnosti Agentury vykonávat svůj mandát⁹⁵. Naproti tomu po rozhodnutí jej dále neimplementovat v roce 2006⁹⁶, byla MAAE tam, kde předtím. Cílem této případové studie je seznámit čtenáře s vývojem situace kolem jaderného programu v Íránu, ukázat na slabiny verifikačního a monitorovacího systému MAAE a zhodnotit výsledky, ke kterým se v tomto případě došlo.

7.1. Background

Jaderný program Íránské islámské republiky začal podle dostupných informací již v 50. letech 20. století⁹⁷. Na počátku stála již zmíněná idea, kterou nastínil David Dwight Eisenhower ve svém projevu v roce 1953 o kooperaci států při využívání jaderné energie pro lepší budoucnost. To taky dovedlo USA k podpisu smlouvy o jaderné spolupráci s Íránem. Na základě této dohody Írán získává první výzkumný reaktor⁹⁸. Navzdory tomu, že v Íránu vládl tehdy autokratický režim, vládl liberálnějším způsobem (například zavedl volební právo pro ženy⁹⁹) a pro USA byla toto příležitost, jak si vytvořit v oblasti Středního východu spojence, a konkurovat tak Sovětskému svazu během Studené války.

Spolupráce s USA dopomohla Íránu k podpisu NPT roku 1970, avšak začaly panovat obavy, že Írán využívá takzvaný „dual-use“ materiál k vytvoření vojenského jaderného

---

⁹⁵ Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards, 2003. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iran-signs-additional-protocol-nuclear-safeguards>

⁹⁶ Fact Sheet: Iran and the Additional Protocol, 2015. In: *The Center for Arms Control and Non-Proliferation* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://armscontrolcenter.org/factsheet-iran-and-the-additional-protocol/>

⁹⁷ Iran's Nuclear Programme Timeline and History, 2017. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/>

⁹⁸ Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran, 2018. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

⁹⁹ BECK, Lois a Guity NASHAT, c2004. *Women in Iran from 1800 to the Islamic Republic*. Urbana: University of Illinois Press. ISBN 978-0-252-07189-8.

programu¹⁰⁰. S islámskou revolucí v Íránu v roce 1979 došlo také ke změně ve vedení země. Tehdejší duchovní vůdce Ajatolláh Ruholláh Chomejní viděl v jaderném programu teologický rozpor a došlo ke zpomalení jeho vývoje¹⁰¹. Obrat nastal opět se změnou v této funkci roku 1989, čímž se ukazuje typická oscilace vedení, která koresponduje s oscilací přístupu k využití jaderné energie¹⁰².

Politické uspořádání v Íránu je od většiny zemí světa odlišné, jelikož mimo prezidenta Íránu (který funguje vesměs jako premiér) existuje také speciálně volený úřad „Nejvyššího vůdce“. Tato pozice je oficiální pozicí hlavy státu, jedná se o nejvyššího představitele náboženské a politické sféry Íránu a má rozhodující moc v zemi. Tím současným je Alí Chameneí¹⁰³.

Nový vůdce, Ajatolláh Alí Chameneí tedy podporoval jaderný program a za jeho vlády, jak posléze vyšetřování Mezinárodní agentury pro atomovou energii ukázalo, došlo k rozšíření utajovaných jaderných aktivit^{104, 105}. Tehdejší režim v Íránu vykazoval typické znaky racionálního hráče v mezinárodních vztazích, které nyní například nalezneme u Korejské lidově-demokratické republiky. A sice důvod, proč usilují o zisk jaderných zbraní. Tím je přežití režimu. Tehdejší režim se totiž cítil ohrožen nejen proto, že stál proti svému bývalému spojenci v Íránsko-Irácké válce v letech 1980-1988, ale také proto, že Írán je na Středním východě v de facto náboženské opozici, která je tím pádem i neshodou politickou, jelikož příčinou tohoto rozdělení byl právě spor o nástupnictví v pozici nejvyššího představitele islámu. Íránská populace je majoritně šíitská, kdežto sousedící státy jsou

---

¹⁰⁰ LINZER, Dafna, 2005. Past Arguments Don't Square With Current Iran Policy. In: *The Washington Post* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3983-2005Mar26.html>

¹⁰¹ CHIPMAN, John, ed., 2005. Iran's Strategic Weapons Programmes: A Net Assessment. In: *International Institute for Strategic Studies* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iiss.org/en/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2005-cbbd/september-4051/iran-strategic-sd-press-statement-415d>

¹⁰² CIRINCIONE, Joseph, Jon B. WOLFSTHAL a Miriam RAJKUMAR, c2005. *Deadly arsenals: nuclear, biological, and chemical threats*. 2nd ed. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. ISBN 978-0-87003-216-5.

¹⁰³ GANJI, Akbar, 2013. Who Is Ali Khamenei?: The Worldview of Iran's Supreme Leader. In: *Foreign Affairs* [online]. **92**(5) [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2013-08-12/who-ali-khamenei>

¹⁰⁴ CIRINCIONE. Ref. 102, s. 303

¹⁰⁵ BUSCH, Nathan E., c2004. *No end in sight: the continuing menace of nuclear proliferation*. Lexington, Ky.: University Press of Kentucky. ISBN 978-0813123233.

převážně sunnitské.

Íránsko-Irácká válka oddálila Írán a Západní státy od sebe, a vzájemná důvěra byla jen minimální. Za vlády prezidenta Muhammada Chátamího, který byl zvolen do funkce v roce 1997, přišly USA se zjištěním, že Írán podporuje terorismus a vyvíjí jaderné zbraně nad rámec svých bezpečnostních dohod. Tehdejší americký prezident George W. Bush proto zařadil Irák, Írán a KLR do takzvané „osy zla“, neboli skupiny zemí, podporujících terorismus¹⁰⁶.

Rok 2002 byl v případě Íránu zlomový. Disidentská skupina MEK totiž odhaluje světu dokumenty, které prokazují existenci neznámého, utajovaného jaderného programu v Íránu¹⁰⁷. Primárními oblastmi vývoje tohoto programu byly Natanz a Arak. I když MAAE byla znepokojena tím, že Írán neimplementoval Dodatkový protokol, neměla tušení, že usiluje o získání jaderných zbraní. Írán reaguje deklarací transparentnosti a otevřenosti a nabízí dobrovolnou implementaci Dodatkového protokolu. Na konci roku 2003 odhalí inspekce MAAE stopy vysoce obohaceného uranu a Írán jeho vlastnictví přizná¹⁰⁸. Uskutečňují se tedy rozhovory se zástupci Íránu, Německa, Francie a Velké Británie. Výsledkem je dohoda z 18. prosince 2003, kterou se Írán zavázal prozatímně implementovat dodatkový protokol¹⁰⁹.

I navzdory relativně široké spolupráci si MAAE stěžovala na nedostatečnou součinnost ze strany Íránu. Jednalo se primárně o nedostatečný přístup k informacím, či obstrukce íránských úřadů. Roku 2005 je však v úřadu potvrzen prezident Mahmúd Ahmadínežád, který oznámil omezení spolupráce s MAAE a zprovoznění dvou jaderných továren¹¹⁰. Argumentují článkem 4 Smlouvy o nešíření jaderných zbraní, podle kterého má každý stát právo rozvíjet mírový jaderný program pro civilní účely. V únoru 2006 pak

---

¹⁰⁶ George Bush and the axis of evil, 2002. In: *The Economist* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.economist.com/node/965664>

¹⁰⁷ CHIPMAN. ref. 101, s. 16.

¹⁰⁸ Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, 2003. *International Atomic Energy Agency* [online], [cit. 2018-05-06]. Dostupné také z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/gov2003-69.pdf>

¹⁰⁹ ANNAN, Kofi, 2003. UN nuclear watchdog welcome Iran's agreement to allow inspectors. In: *UN News* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2003/10/83072-annan-un-nuclear-watchdog-welcome-irans-agreement-allow-inspectors#.VnkRvrYrJaQ>

¹¹⁰ PENKETH, Anne, 2005. Iran in showdown with EU over its nuclear ambitions. In: *The Independent* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iran-in-showdown-with-eu-over-its-nuclear-ambitions-302911.html>

opustili prozatímní implementaci Dodatkového protokolu¹¹¹. MAAE skrze Radu guvernérů přijala rezoluci, pověřující tehdejšího Generálního ředitele MAAE Mohameda ElBaradeie, aby záležitost předal Radě bezpečnosti OSN. Ta postupně schvaluje rezoluce, požadující opětovné navázání spolupráce s MAAE, dodržování závazků plynoucích z CSA a NPT a posléze začala uvalovat sankce na import a export specifického materiálu a posléze cílila i na vůdčí osoby iránského režimu¹¹².

V roce 2009 došlo k reflexi fungování MAAE ze strany generálního ředitele, který v rozhovoru uvedl, že vztah MAAE a Íránu byl vystavěn špatně. Hovořil o neefektivitě sankcí a zároveň vykresloval situaci, ve které se Írán nacházel. Poukazoval jednak na nejistotu Íránu v bezpečnostních otázkách, kdy vzhledem k mocenskému rozložení a počtu amerických jednotek na Blízkém východě považoval za nejlepší řešení jednání představitelů USA a Íránu. Dále také hovořil o tom, že motivem Íránu nemusí být nutně zisk jaderných zbraní, ale postačí jim vyvinutá jaderná technologie jakožto znak nadřazenosti vůči okolním státům a zároveň i jako pojistka přežití. Každopádně mluvil o potřebě Írán zapojit do procesu jednání. Vyzdvihl také činnost MAAE v souvislosti s kvalitou a věrohodností, s jakou jsou schopni pracovat s deklarovaným materiálem, vybavením a v přiznaných lokacích¹¹³.

Írán však stále nejevil známky ochoty ke spolupráci, rozšiřoval své jaderné aktivity a reakce ze strany Rady bezpečnosti byly obdobné – rozšiřování sankcí. Dění v Íránu ovlivňovalo i dění v Radě bezpečnosti OSN, kde došlo k markantnímu rozdělení stálých členů na dva tábory v roce 2011 ohledně otázky uvalení nových sankcí na Írán. Ty byly vetovány Ruskou federací a Čínou, což vedlo k unilaterálním akcím, kdy USA a Evropská unie uvalily sankce na Írán samy. USA využilo své typicky silné obchodní sankce, kdy označila Írán za stát, ve kterém dochází k praní špinavých peněz, omezila dodávky ropy z Íránu a zmrazily majetek jejich centrální banky v USA¹¹⁴.

Se změnou prezidenta v roce 2013 se dostalo k moci liberální křídlo iránského

---

¹¹¹ Fact Sheet: Iran and the Additional Protocol. ref. 96.

¹¹² *S/RES/1803: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2008. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1803%282008%29

¹¹³ ELBARADEI, Mohamed, 2009. Policy Toward Iran a Failure. In: *New Perspectives Quarterly* [online]. 26(1), s. 60-63 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1111/j.1540-5842.2009.01052.x. ISSN 08937850. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1540-5842.2009.01052.x>

¹¹⁴ Iran's Nuclear Programme Timeline and History. ref. 97.

politického spektra¹¹⁵. Na podzim 2013 dojde ke schválení dvou dokumentů, jednak Společného prohlášení o rámcové spolupráci mezi Íránem a skupinou šesti zemí (označovány jako E3/EU+3, či P5+1), zahrnující Čínu, Francii, Ruskou federaci, Spojené státy, Velkou Británii a Německo¹¹⁶. Druhým dokumentem, který byl podepsán totožnou skupinou zemí, byl Joint Plan of Action (JPA/JPOA¹¹⁷). Zároveň s těmito státy existovala i druhá rovina jednání, mezi MAAE a Íránem ohledně aplikace bezpečnostních předpisů, avšak JPA/JPOA a JCPOA byly jejich významnými přispěvateli.

7.2. Přijaté politiky

7.2.1. JPA/JPOA a JCPOA

Joint Plan of Action (JPOA¹¹⁸) při svém vzniku v roce 2013 byl zamýšlen pouze jako první krok k uzavření trvalejší dohody s Íránem. Byť tento dokument nebyl pouze zásluhou MAAE, zcela jistě ovlivnil možnost MAAE participovat na svých aktivitách a plnit své povinnosti na území Íránu, k čemuž v rámci této dohody dostal potřebné a nezbytné nástroje¹¹⁹. Dokument obsahoval kroky jak ze strany Íránu, tak mezinárodního společenství, které měly začít budovat vzájemnou důvěru a postupně připravit půdu pro další jednání. Írán v rámci tohoto dokumentu přistoupil omezení svých obohacovacích aktivit, kdy se dohodli, že nebudou obohacovat uran nad 5 %, nebudou rozvíjet své jaderné programy ve výzkumných reaktorech v Natanzu, Fordow a Araku, nebudou budovat nové továrny, a především se zavázali plnit předpisy MAAE, monitoring a verifikační opatření¹²⁰. Mezi ty patří poskytnutí informací o všech objektech, které jsou spojené s jadernými procesy MAAE, jedná se o jejich popis, stavební plány všech budov a reaktorů, přiznání rozsahu

---

¹¹⁵ ROBERTS, Dan a Julian BORGHER, 2013. Obama holds historic phone call with Rouhani and hints at end to sanctions. In: *The Guardian* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/27/obama-phone-call-iranian-president-rouhani>

¹¹⁶ IAEA Director General Comments on Cooperation Framework with Iran, 2013. *International Atomic Energy Agency* [online]. 11 November 2013 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/iaea-director-general-comments-cooperation-framework-iran>

¹¹⁷ Statement by IAEA Director General on Geneva Agreement, 2013. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/statements/statement-iaea-director-general-geneva-agreement>

¹¹⁸ Joint Plan of Action, 2013. *U.S. DEPARTMENT OF THE TREASURY* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné také z: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jpoa.pdf>

¹¹⁹ Joint Plan of Action. ref. 118.

¹²⁰ Joint Plan of Action. ref. 118.

činěných operací ve všech oblastech, informace o uranových dolech a místech zpracovávání uranové rudy. A posléze opatření, která mají největší verifikační i transparenční účinek, MAAE získala podpisem dohody právo vstupu na území Íránu, možnost denních inspekcí na místě za účelem ověření inventáře jednotlivých objektů (kontrola centrifug, jaderného materiálu v továrně)¹²¹. Jednalo se tedy o omezené spojení Comprehensive Safeguard Agreement, Additional Protocol a dalších ad hoc pravomocí pro vybudování vzájemné důvěry. Navzdory tomu že byl tento dokument jen „předstupněm“ o rok a půl mladší dohody JCPOA, obsahuje v sobě komplexní souhrn verifikačních a transparenčních opatření, kdy jejich implementace je uložena na bedra MAAE. Agentura tak získala unikátní pozici v systému vztahů Íránu a světového společenství, jelikož byla dokázána teorie Kennetha W. Abbotta a Duncana Sindala¹²² o tom, že státy využívají a jednají skrze formální mezinárodní instituce.

Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA¹²³) je výsledkem jednání skupiny P5+1 a Íránu ze 14. července 2015. V návaznosti na tento dokument vydala 20. července Rada bezpečnosti OSN rezoluci 2231¹²⁴, která požadovala po všech zúčastněných stranách plnou implementaci dohody, požadovala po ostatních členech, aby vytvořili prostředí, které bude podporovat přijetí závazků plynoucích z dohody ale ze všeho nejdůležitější věcí bylo, že požaduje po MAAE výkon veškerých monitorovacích a verifikačních činností, které JCPOA stanovuje, a to po celou dobu trvání dohody. Navíc požadovala, aby generální ředitel agentury podával pravidelné (čtvrtletní) zprávy o činnosti a implementaci daných opatření. Ty měly být podávány jak Radě guvernérů, tak Radě bezpečnosti OSN, stejně jako jakékoliv pochybnosti v tomto případě. Nově tedy získal generální ředitel možnost hlásit jakékoliv problémy a nedostatky přímo Radě bezpečnosti, a nebyla k tomu potřeba souhlasu Rady guvernérů MAAE¹²⁵.

Dohoda byla komplexním a detailním opatřením k zajištění transparentnosti Íránu a

---

¹²¹ Joint Plan of Action. ref. 118.

¹²² ABBOTT, Kenneth W. a Duncan SNIDAL, 1998. Why States Act through Formal International Organizations. *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 42(1), 3-32 [cit. 2018-05-06]. ISSN 00220027.

¹²³ Joint Comprehensive Plan of Action, 2015. In: U.S. DEPARTMENT OF STATE. Vienna. Dostupné také z: <https://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>

¹²⁴ *S/RES/2231: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2015. Dostupné také z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2231.pdf

¹²⁵ *S/RES/2231*. ref. 124. Preamble, art. 4.

představovala největší naději na ukončení íránského jaderného programu od doby jeho objevení v roce 2002. Írán se v ní opětovně (poprvé podpisem Smlouvy o nešíření jaderných zbraní v roce 1970) zavázal k dodržování článku 2 NPT, kdy potvrdil, že nebude usilovat o zisk či vývoj jaderných zbraní a že bude svůj program využívat k čistě mírovým účelům. Dohoda fungovala na principu postupných kroků, kdy výsledkem u Íránu mělo být kompletní převedení jejich jaderného programu tak, aby byl transparentní, pod kontrolou a dohledem MAAE a naprosto mírový. Ze strany mezinárodního společenství mělo dojít k postupnému uvolnění a následně i odstranění veškerých sankcí, týkajících se íránského jaderného programu. K tomuto účelu byl vytvořen podrobný plán implementace a postupného uvolňování sankcí.

Írán přijal v této dohodě závazek omezení množství skladovaného jaderného materiálu, omezení aktivit spojených s obohacováním uranu včetně omezení jistých výzkumných aktivit na dobu 8 let, které se posléze převedou v postupný pokrok vstříc mírovému výzkumu a obohacování. Kompletní seznam omezení, ukončení a pozastavení jednotlivých činností včetně doby platnosti lze najít v příloze číslo 1 této práce.

Významným bodem dokumentu je opět implementace Dodatkového protokolu MAAE k bezpečnostním předpisům uzavřených mezi Íránem a MAAE, které byly podepsány v roce 1974. Dodatkový protokol a jeho parametry jsou uvedeny výše, stejně jako implementace Code 3.1. Dohoda zavedla pro implementaci transparentnosti, verifikace a monitoringu zvláštní pravomoci, které jí byly přiznány jak dohodou samotnou, tak rezolucí Rady bezpečnosti OSN. MAAE byla v rezoluci Rady bezpečnosti opět pověřena silným mandátem, kdy agentura plnila a stále plní funkci zpravodaje, který reportuje, zdali Írán spolupracuje, jak má, nebo nikoliv. Vzhledem k úrovni, na kterou byla MAAE postavena a vzhledem k požadavkům a jejím možnostem si myslím, že odvedla a stále odvádí velmi kvalitní práci.

MAAE získala v rezoluci RES/2231 roli nezávislého kontrolora, určujícího, jestli se plán plní z jedné strany tak, jak má, a zda mohou být dle plánu uvolněny sankce tak, jak se k tomu zavázala strana druhá. MAAE ke kontrole (verifikaci) získala řadu možností. Pod její kontrolou se do 10 let od přijetí dokumentu budou nacházet všechny centrifugy na

obohacování uranu třídy IR-1, stejně jako centrifugy IR-6 a IR-8¹²⁶. MAAE bude mít v souladu s dohodou "Roadmap for Clarification of Past and Present Outstanding Issues" právo vyšetřovat a činit jakékoliv úkony, které budou nezbytné k vyjasnění íránského jaderného programu¹²⁷. Stejně tak Írán umožní monitoring implementace dobrovolných opatření, jako je dlouhodobá přítomnost inspektorů MAAE v Íránu, pro které musí nejpozději do měsíce od předání jejich jmen zařadit více vstupová víza, na základě kterých budou moci v Íránu vykonávat své funkce. Dále to je monitoring veškeré uranové rudy v Íránu, využití techniky pro dohled nad rotory centrifug či umožnění instalace moderních technologií pro online zjišťování koncentrace uranových rud a elektronické pečete.

Právě MAAE a její potvrzení o implementaci opatření v JCPOA rozhodne o uvolnění sankcí, uvalených rezolucemi 1696¹²⁸, 1737¹²⁹, 1747¹³⁰, 1803¹³¹, 1835¹³², 1929¹³³ a 2224¹³⁴. Stejně tak se zachovají Spojené státy a Evropská unie.

Írán se rovněž zavázal, že bude dodržovat tři základní dokumenty, které zajišťují možnosti MAAE do té míry, že jsou schopny garantovat mírový účel jaderných programů daného státu. Prvním je Comprehensive Safeguard Agreement, dále Smlouva o nešíření jaderných zbraní (NPT) a v neposlední řadě Additional Protocol neboli dodatkový protokol MAAE. Kombinace těchto tří dokumentů, jsou-li implementovány a dodržovány, umožňují MAAE značný přístup k jaderným aktivitám daného státu a tím pádem také ujistit mezinárodní společenství o tom, že daný stát neusiluje o získání jaderných zbraní či obecně

---

¹²⁶ Joint Comprehensive Plan of Action. ref. 123.

¹²⁷ Road-map for the Clarification of Past and Present Outstanding Issues regarding Iran's Nuclear Programme, 2015. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/gov-2015-59.pdf>

¹²⁸ *S/RES/1696: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2006. Dostupné také z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1696-2006.pdf

¹²⁹ *S/RES/1737: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2006. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1737%282006%29

¹³⁰ *S/RES/1747: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2007. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1747%282007%29

¹³¹ *S/RES/1803. ref. 112.*

¹³² *S/RES/1835: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2008. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1835>

¹³³ *S/RES/1929: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2010. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1929>

¹³⁴ *S/RES/2224: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2015. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2224>

dosazení vojenského jaderného programu.

Dne 8. května 2018 vystoupil americký prezident Donald J. Trump s prohlášením, že ukončuje americkou participaci na dohodě JCPOA. Odůvodnil to především její neefektivitou a nedostatečnými mechanismy pro verifikaci a monitoring íránského jaderného a raketového programu. Odsuzoval také volný přístup Íránu k mezinárodnímu finančnímu trhu, který podle něj jen financuje vojenský program a sponzoruje skupiny jako je Hizballáh či Hamás. USA tedy na Írán chystají podle Trumpa sankce, podobné těm, které na něj byly uvaleny před dohodou v roce 2015¹³⁵.

Šéfka unijní diplomacie, Federica Mogheriniová, však uvedla, že „Evropská unie je rozhodnuta ji udržet, ... je výsledkem dvanácti let diplomacie a je zásadní pro bezpečnost regionu, Evropy a celého světa^{136, 137}“. Naopak kroky amerického prezidenta vyzdvihl především izraelský premiér Benjamin Netanjahu. Ve svém vystoupení prohlásil, že „Dohoda nijak nesnížila riziko vypuknutí války, ale naopak konflikt přiblížila, a ani neomezila agresivní činy Íránu, naopak je výrazně zvýšila¹³⁸“.

7.3. Shrnutí

Írán, stejně jako předtím Irák nastavil MAAE zrcadlo, a ukázal, že na některé problémy je Agentura stále krátká. Konkrétně se jedná o vynutitelnost svého mandátu. Během vyjednávání s novým prezidentem na konci roku 2013, se však nevedly jen jedny rozhovory. Paralelně s rozhovory mezi E3/EU+3 a Íránem se vyjednávala dohoda mezi MAAE a Íránem. Výsledné dokumenty se však protínaly a doplňovaly, a tak nebyla činnost MAAE tolik vidět. Došlo například k podpisu Společného prohlášení o rámcové spolupráci,

---

¹³⁵ President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal, 2018. *The White House*[online]. [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-ending-united-states-participation-unacceptable-iran-deal/>

¹³⁶ EHL, Martin a ČTK, 2018. Trump odstoupil od dohody s Íránem. Ropa výrazně zdražuje, rozhodnutí ovlivní i evropské obchody. In: *Hospodářské noviny* [online]. 8. květen 2018 [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-66131850-trump-odstoupi-od-dohody-s-iranem-tvrdi-denik-new-york-times-rozhodnuti-ovlivni-cenu-ropy-i-evropske-obchody>

¹³⁷ SMYTH, Patrick, EU determined to preserve Iran nuclear deal after US pulls out. In: *The Irish Times* [online]. [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/news/world/middle-east/eu-determined-to-preserve-iran-nuclear-deal-after-us-pulls-out-1.3488449>

¹³⁸ EHL. ref. 136

kteře předznamenalo další spolupřáci. Konaly se technické rozhovory mezi zástupci obou stran, byla navázána bližší spolupřace dle dohody JPA/JPOA a 14. července došlo nejen k uzavření dohody mezi E3/EU+3 a Íránem, ale také mezi MAAE a Íránem. Dokument s názvem „Road-map for the Clarification of Past and Present Outstanding Issues regarding Iran's Nuclear Program“ obsahoval body, které se obě strany zavázaly splnit, a tím utvrdit vzájemnou spolupřáci¹³⁹.

Budeme-li chtít opět dojít k aplikaci teoretického rámce na tyto změny, je potřeba zdůraznit, že dohoda JCPOA nikterak negarantovala MAAE nové pravomoci, které by si mohla nárokovat v jiných zemích. Jednalo se o unikátní dokument, který byl dohodnut mezi Íránem a skupinou států na druhé straně, a MAAE působila pouze jako verifikační nástroj, monitorovací prostředek dodržování závazků ze strany Íránu. V případě Íránu tedy MAAE nedošla k takové institucionální proměně, jako po Iráku. Získala však další informace o svých slabých a silných stránkách. Lze říci, že na jednání MAAE se zástupci Íránu měla velký vliv také skupina, vyjednávací JPA a JCPOA. MAAE tudíž přijala pouze dokument, zavazující Írán k větší spolupřáci a primární zásluhu je potřeba připsat vyjednávací skupině E3/EU+3, která usilovala o totéž.

Změny se tedy v MAAE ve vztahu k Íránu udály pouze ad hoc. MAAE byly dány nástroje, které však směla a stále částečně smí využít pouze v Íránu. Nelze na ni tedy aplikovat teoretický rámec uvedený na začátku této práce. Jak již bylo zmíněno výše, v tomto případě byla potvrzena platnost teorie Kennetha W. Abbotta a Duncana Sindala, jelikož se IAEA stala prodlouženou rukou jiných států¹⁴⁰. Byla součástí dohody jakožto garanční orgán, který ověřuje plnění závazů z jedné strany. Ostatní státy tedy tuto specializovanou agenturu využili k verifikaci a monitoringu v Íránu.

---

¹³⁹ Road-map for the Clarification of Past and Present Outstanding Issues regarding Iran's Nuclear Programme. ref. 127

¹⁴⁰ ABBOTT, ref. 122.

8. Změny po zkušenostech v Iráku a Íránu

Oba případy, Irák i Írán se staly pomyslnými body ve vývoji MAAE. Do současné doby (snad s výjimkou KLDR), neotestovaly žádné státy nástroje a možnosti MAAE do takové míry, jako právě Irák a Írán. Po přečtení této práce není pochyb o tom, že Agentura samotná by nebyla schopna vynutit svůj mandát takto efektně, jak se tomu stalo v Iráku, kdy jí byl, společně s misí UNSCOM, přidělen mandát Rady bezpečnosti OSN. Ani poté však nebyla cesta MAAE jednoduchá, a narazila na velké množství problémů, kterých si do té doby nebyla vědoma. V případě Íránu, byť podporována Radou bezpečnosti OSN a jejími sankcemi, byla situace trochu odlišná. Agentura, obohacena zkušeností z Iráku, již prosazovala Dodatkový protokol, rozšiřující pravomoci MAAE v oblasti verifikace a monitoringu jaderných programů jednotlivých států, a také rozšiřující povinnosti signatářských států vůči MAAE. Plně se síla tohoto dodatku ukázala po jeho prozatímním přijetí Íránem v roce 2003, kdy MAAE značně postoupila v odhalování a vyšetřování jejich jaderného programu.

Změny po Iráku byly rozsáhlé. V roce 1993 se rozběhl program, který ve svých dvou částech nejprve modifikoval Code 3.1, který poskytuje MAAE předstih v oblasti získávání informací o nových jaderných zařízeních, a zásadní změnu ve formě Dodatkového protokolu. Ten se musel stát, vlivem rozsáhlého rozšiřování pravomocí MAAE, samostatným dodatkem k jednotlivým bezpečnostním dohodám se státy¹⁴¹. Přijetí Code 3.1, jak je vysvětleno výše, může být v rámci zkoumané teorie výsledkem několika procesů změn v mezinárodních organizacích. Jednak se může jednat o teleologický přístup ke změně, kdy se předpokládá, že Code 3.1 sleduje Agenturou nastavený cíl. Druhou teorií je evoluční teorie, v jejímž pojetí je modifikovaný Code 3.1 zdokonalením předchozího, zastaralého druhu, který je lépe uzpůsoben fungovat v aktuálních podmínkách.

Dodatkový protokol byl významnou změnou v MAAE a lze jej opět v kontextu zkoumané teorie vysvětlit několika způsoby. Teleologická teorie považuje protokol za příspěvek, směřující k cíli, kterým je MAAE natolik silná, aby byla s to garantovat, že jaderné programy členských zemí jsou mírové. V tomto případě tedy Dodatkový protokol kritéria teorie splňuje. Evolučně se jedná o nezbytnou změnu, směřující k přežití MAAE. Je

---

¹⁴¹ ADDITIONAL PROTOCOL. ref. 89

jistě diskutabilní, zda by MAAE dokázala fungovat i bez tohoto protokolu, jak však z práce vyplývá, byl protokol velmi cenným verifikačním nástrojem. Jako poslední jsem aplikoval na protokol dialektický přístup ke změnám, a došel jsem ke zjištění, že se na základě střetu dvou protichůdných zájmů (Iráckých a MAAE), vytvořila nová teze (nová politika), která se opět může dostat do konfliktu a ovlivnit další změnu MAAE.

JCPOA je v souvislosti s tématem oříšek, jelikož se nejedná o politiku či změnu v rámci MAAE. Jednalo se o dokument, uzavřený mezi skupinou zemí a Íránem. Z toho důvodu je irelevantní snažit se včlenit tento dokument do teoretického rámce práce.

Výše zmíněné jsou pouze nové (v případě Code 3.1 staronové) nástroje MAAE. Práce dosud hovořila jen o institucionální reflexi agentury, a upozadila plány a diskuse, které se v souvislosti s oběma případy vynořily. Za zmínku stojí především intenzivní snahy států, které již ratifikovaly Dodatkový protokol, o co největší rozšíření této skupiny států. Tyto apely se objevují v dokumentech Generální konference MAAE¹⁴², Rady guvernérů MAAE¹⁴³, ale staly se i součástí dokumentu vzniklého na konferenci o revizi Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) v roce 2010 v New Yorku¹⁴⁴.

Stranou nestojí ani zatím nejnovější projekt MAAE, kterým je banka mírně obohaceného uranu, která byla otevřena v roce 2017 v Kazachstánu. Jedná se o sklad zásob mírně obohaceného uranu MAAE, kterých se má využít, pokud dojde k přerušení dodávky jaderného materiálu do některého z členských států. Státy tak na základě souhlasu Rady guvernérů budou moci těchto zásob využít. Vedle MAAE mají podobné banky také USA či Ruská federace, která uran skladuje v Mezinárodním centru pro obohacování uranu v Angarsku. Pokud si stát zažádá o nějaký uran z těchto zásob, stačí mu pouze běžná bezpečnostní dohoda s MAAE, není potřeba mít ratifikovaný Dodatkový protokol¹⁴⁵.

Jako poslední bych také rád uvedl samostatnou iniciativu zemí světa, ve snaze bránit proliferaci jaderných zbraní. Relativně rozšířené jsou i smlouvy o bezjaderných zónách,

---

¹⁴² Strengthening the Effectiveness and Improving the Efficiency of Agency Safeguards. ref. 80.

¹⁴³ Measures to Strengthen International Cooperation in Nuclear, Radiation, Transport and Waste Safety. ref. 79.

¹⁴⁴ *2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, 2010. New York, NPT/CONF.2010/50. Dostupné také z: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20\(VOL.I\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20(VOL.I))

¹⁴⁵ IAEA Low Enriched Uranium Bank, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/iaea-low-enriched-uranium-bank>

například Dohoda ze Semipalatinsku¹⁴⁶, zakládající bezjadernou zónu ve střední Asii, či dohodu z Rarotonga¹⁴⁷, která ustavuje bezjadernou zónu v jižní části Tichého oceánu.

Diskuse v této oblasti již probíhá dlouhou dobu, dokonce dříve, než byly objeveny tajné programy v Iráku a Íránu. Důkazem je neustálá snaha zlepšovat bezpečnostní opatření a předpisy. Jak se ale dá čekat, debata je velice složitá, náročná a důvěra mezi státy není na takové úrovni, abychom mohli dojít k úplnému jadernému odzbrojení. Stále je však pozitivním znamením, že se množí debaty a iniciativy na toto téma.

---

¹⁴⁶ Central Asia Nuclear-Weapon-Free Zone. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/central-asia-nuclear-weapon-free-zone-canwz/>

¹⁴⁷ South Pacific Nuclear Free Zone Treaty, *United Nations Office for Disarmament Affairs* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://disarmament.un.org/treaties/t/rarotonga/text>

9. Závěr

Tato práce se zaměřovala na Mezinárodní agenturu pro atomovou energii (MAAE) a její reflexi po zkušenostech v Iráku a Íránu. Z výše uvedeného vyplývá, že se Agentura dokázala změnit v mnoha klíčových oblastech, které napomáhají věrohodnější verifikaci a monitoringu jaderných programů států, spolupracujících s MAAE. Práce diskutovala změny, které nastaly po zkušenosti v Iráku, a zařadila je do teoretického rámce, se kterým pracovala. Případ Iráku tedy potvrdil platnost vybrané teorie změn v mezinárodních organizacích a demonstroval důvody, které vedly k potřebě dané změny uskutečnit.

Dodatkový protokol z roku 1997 či Code 3.1 jsou politikami, které zcela jistě měly zásadní význam na věrohodnost Agentury v současné době. Dodatkový protokol byl názorně demonstrován při vyšetřování jaderného programu v Íránu, mezi lety 2003 a 2006, a posléze od roku 2016 do současnosti. Souběžně s apelem států, které již protokol přijaly, přibývá i počet zemí, které jej podepsaly a implementují jeho bezpečnostní opatření, čímž přispívají k transparentnosti svých jaderných programů. U těchto politik však snahy MAAE nekončí. Agentura nadále pracuje na zdokonalování bezpečnostních předpisů a opatření proti proliferaci jaderné technologie a materiálu. I to byl důvod ke zprovoznění společné banky na mírně obohacený uran v Kazachstánu v roce 2017. Cílem tohoto projektu je užší spolupráce při snaze států získat jaderný materiál pro své reaktory a rozvoj vzájemné spolupráce.

MAAE se při zavádění opatření proti šíření jaderných zbraní a jaderného materiálu v posledních letech činila. Přijala klíčové politiky utvrzení záruk mezi zeměmi, a vytvořila systém, který ji, v případě plné implementace těchto změn, pomůže odhalit utajované jaderné aktivity dané země. Stále však existuje několik limitů, kterým musí Agentura čelit. Tím nejvýznamnějším je právo každé země se rozhodnout, do jaké míry chce spolupracovat s MAAE. Není tedy povinována přijímat Dodatkový protokol, aby mohla těžit z výhod členství v Agentuře. De facto se tak MAAE posunula tak daleko, pokud jsou státy ochotny její mandát akceptovat. Nebýt opory Rady bezpečnosti (v Iráku) či multilaterálních vyjednávání (v případě Íránu), byl by současný stav Agentury nejistý.

Proliferace jaderné technologie a jaderného materiálu je v současné době jedním z nejpálčivějších problémů současného světa. A právě takové organizace, jako například

MAAE, usilující o jaderné odzbrojení by se měly nacházet blízko centra vědeckého zkoumání. Tato práce pouze teoreticky orámovala změny, které se již v MAAE odehrály. Avšak rozšíření tématu na boj proti jaderné proliferaci světově, by byl zajímavou oblastí výzkumu v budoucnu.

10. Summary

This paper was aimed on the International Atomic Energy Agency (IAEA) and its changes after the experience from Iraq and Iran. As mentioned above, the Agency changed in many key areas that improve the trustworthiness of its verification and monitoring activities in countries cooperating with the IAEA. The paper discussed changes that happened after the experience from Iraq and Iran, and categorized them into the theoretical frame that was introduced at the beginning. The Iraqi case proved the validity of the chosen theory of change in the international organization and demonstrated reasons that led to the need to change.

The Model Additional Protocol 1997 or the Code 3.1 are institutional changes that were crucial for the trustworthiness of the Agency in these times. The Additional Protocol was used during the investigation of the Iran's clandestine nuclear program between 2003 and 2006, and afterward since 2016. Simultaneously, with an appeal of states that have already signed the additional protocol, the number of new signatories who implement its safeguards has been increasing. And that leads to more transparent nuclear programmes of these states. But these are not all the changes. The Agency still works on the improvement of its safeguards and legislature against the proliferation of nuclear weapons and material. That was one of the reasons to create the IAEA Low Enriched Uranium Bank in Kazakhstan in 2017. The aim of this project is closer cooperation of countries, trying to gain nuclear material.

The IAEA made a big progress on the field of implementation of new policies. It accepted some key documents to strengthen the cooperation between the countries and also created a system that, if fully applied, might help uncover a clandestine activity of that very country. But there are still some limits that the Agency needs to face. The most important one is the right of every country to choose the level of cooperation with the IAEA. So, the country does not have to accept the Additional protocol to profit from the membership. De facto, the Agency made a progress only to such level on which countries are willing to accept its authority. Without the support of the Security Council (in Iraq) and the multilateral negotiations (in Iran), the current status of the Agency would be unsure.

The proliferation of the nuclear technology and material is currently one of the most

complex problems of the current world. And such organizations, as the IAEA, fighting for the nuclear disarmament, should be near the centre of scientific research. This paper only theoretically discussed changes, that have already happened in the IAEA. But extending the aim on global fight against the nuclear proliferation might be an interesting field of study in the future.

11. Použitá literatura

2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, 2010. New York, NPT/CONF.2010/50. Dostupné také z:

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20\(VOL.I\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20(VOL.I))

60 Years: 60 Pictures - An Overview of the IAEA's Work, *International Atomic Energy Agency* [online]. 15 February 2018 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z:

<https://www.iaea.org/newscenter/multimedia/photoessays/60-years-60-pictures-an-overview-of-the-iaeas-work>

ABBOTT, Kenneth W. a Duncan SNIDAL, 1998. Why States Act through Formal International Organizations. In: *The Journal of Conflict Resolution* [online]. 42(1), s. 3-32 [cit. 2018-05-06]. ISSN 00220027.

About the NSG, In: *Nuclear Suppliers Group* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z:

<http://www.nuclearsuppliersgroup.org/en/about-us>

ADDITIONAL PROTOCOL, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07].

Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/sg-ap.pdf>

Additional Protocol, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z:

<https://www.iaea.org/topics/additional-protocol>

ADLER, Michael. Iran and the IAEA. In: *United States Institute of Peace* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://iranprimer.usip.org/resource/iran-and-iaea>

ALVAREZ, José E., 2005. *International Organizations as Law-Makers*. New York: Oxford University Press.

AMANO, Yukiya, 2014. Challenges in Nuclear Verification: The IAEA's Role on the Iranian Nuclear Issue. *International Atomic Energy Agency* [online]. Brookings Institution Washington D.C. USA [cit. 2018-05-07]. Dostupné z:

<https://www.iaea.org/newscenter/statements/challenges-nuclear-verification-iaea%E2%80%99s-role-iranian-nuclear-issue>

ANNAN, Kofi, 2003. UN nuclear watchdog welcome Iran's agreement to allow inspectors. In: *UN News* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2003/10/83072-annan-un-nuclear-watchdog-welcome-irans-agreement-allow-inspectors#.VnkRvrYrJaQ>

ATIEH, Taghrid a Robert WORKMAN, 2005. INIS: the world's nuclear knowledge reservoir. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull47-1/47105385051.pdf>

Basics of IAEA Safeguards, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/basics-of-iaea-safeguards>

BECK, Lois a Guity NASHAT, c2004. *Women in Iran from 1800 to the Islamic Republic*. Urbana: University of Illinois Press. ISBN 978-0-252-07189-8.

Blix: Iraq can't account for deadly gas, germs, 2003. In: *CNN.com* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2003/US/01/27/sprj.irq.blix.report/index.html>

BRADFORD, Anu, 2014. How International Institutions Evolve. In: *Chicago Journal of International Law* [online]. **15**(1), s. 47-83 [cit. 2018-05-06]. ISSN 15290816.

BRITAIN, John, et al., 2015. The International Atomic Energy Agency. In: *Science & Diplomacy* [online]. [cit. 2018-05-06]. ISSN 2167-8626. Dostupné z: <http://www.sciencediplomacy.org/perspective/2015/international-atomic-energy-agency>

BROWN, Robert L. a Jeffrey M. KAPLOW, 2014. Talking Peace, Making Weapons: IAEA Technical Cooperation and Nuclear Proliferation. In: *The Journal of Conflict Resolution* [online]. **58**(3), s. 402 [cit. 2018-05-06]. ISSN 00220027.

BROWN, Robert L., 2011. The Enforcement Power of International Agents. In: *Conference Papers -- International Studies Association* [online]. S. 1-41 [cit. 2018-05-06].

Budget, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/overview/budget>

BUSCH, Nathan E., c2004. *No end in sight: the continuing menace of nuclear proliferation*. Lexington, Ky.: University Press of Kentucky. ISBN 978-0813123233.

Case Writing Guide, In: *Schreyer Institute for Teaching Excellence* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.schreyerinstitute.psu.edu/pdf/CaseWritingGuide.pdf>

Central Asia Nuclear-Weapon-Free Zone. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/central-asia-nuclear-weapon-free-zone-canwz/>

CIRINCIONE, Joseph, Jon B. WOLFSTHAL a Miriam RAJKUMAR, c2005. Deadly arsenals: nuclear, biological, and chemical threats. 2nd ed. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. ISBN 978-0-87003-216-5.

CLIFF, David, 2012. Nuclear verification issues and priorities in Iran. In: *Vertic* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.vertic.org/pages/posts/nuclear-verification-issues-and-priorities-in-iran-243.php>

DAHL, Fredrik, 2017. IAEA Now Has More Inspection Powers in Iran, Increased Knowledge of Its Nuclear Programme – Director General. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iaea-now-has-more-inspection-powers-in-iran-increased-knowledge-of-its-nuclear-programme-director-general>

DAVENPORT, Kelsey, 2017. IAEA Safeguards Agreements at a Glance. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/factsheets/IAEAProtoco>

DOLLEY, Steven a Paul LEVENTHAL, 2001. Overview of IAEA Nuclear Inspections in Iraq. In: *Nuclear Control Institute* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nci.org/new/iraq-ib.htm>

DONOHUE, D.L., 1998. Strengthening IAEA safeguards through environmental sampling and analysis. In: *Journal of Alloys and Compounds* [online]. **271-273**, s. 11 - 18 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1016/S0925-8388(98)00015-2. ISSN 09258388.

DRULÁK, Petr, 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8725-6.

EHL, Martin a ČTK, 2018. Trump odstoupil od dohody s Íránem. Ropa výrazně zdražuje, rozhodnutí ovlivní i evropské obchody. In: *Hospodářské noviny* [online]. 8. květen 2018 [cit. 2018-05-09].

Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-66131850-trump-odstoupi-od-dohody-s-iranem-tvrdi-denik-new-york-times-rozhodnuti-ovlivni-cenu-ropy-i-evropske-obchody>

EISENHOWER, David Dwight, 1953. *Atoms for Peace*. New York.

ELBARADEI, Mohamed, 2009. Policy Toward Iran a Failure. In: *New Perspectives Quarterly* [online]. **26**(1), s. 60-63 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1111/j.1540-5842.2009.01052.x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1540-5842.2009.01052.x>

Fact Sheet: Iran and the Additional Protocol, 2015. In: *The Center for Arms Control and Non-Proliferation* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://armscontrolcenter.org/factsheet-iran-and-the-additional-protocol/>

Factsheets: Country List: Iraq, Republic of. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/resources/legal/country-factsheets>

FISCHER, David, c1997. *History of the International Atomic Energy Agency: the first forty years* [online]. [cit. 2018-05-06]. ISBN 92-010-2397-9.

FREQUENTLY ASKED QUESTIONS (FAQS), In: *Missile Technology Control Regime* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://mtrc.info/frequently-asked-questions-faqs/>

Fuel bank site inaugurated, 2017. In: *World Nuclear News* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear-news.org/UF-Fuel-bank-site-inaugurated-2908171.html>

GANJI, Akbar, 2013. Who Is Ali Khamenei?: The Worldview of Iran's Supreme Leader. In: *Foreign Affairs* [online]. **92**(5) [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2013-08-12/who-ali-khamenei>

George Bush and the axis of evil, 2002. In: *The Economist* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.economist.com/node/965664>

GHOSHAL, Debalina, 2015. IRAN'S TRYST WITH THE MODIFIED CODE 3.1. In: *South Asian Voices* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://southasianvoices.org/irans-tryst-with-the-modified-code-3-1/>

Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism, 2015. [online], [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.gicnt.org/>

GUTNER, Tamar a Alexander THOMPSON, 2010. The politics of IO performance: A framework. In: *REVIEW OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS* [online]. **5**(3), s. 227-248 [cit. 2018-05-06]. ISSN 15597431.

HAAS, Ernst B., 1990. *When knowledge is power: three models of change in international organizations*. Reprint. Berkeley: University of California Press. ISBN 05-200-7402-5.

HAASS, Richard, 2010. The Case for Messy Multilateralism. In: *Financial Times* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://on.ft.com/I708aE> cit. In: BRADFORD, Anu, 2014. How International Institutions Evolve. In: *Chicago Journal of International Law* [online]. **15**(1), s. 57 [cit. 2018-05-04]. ISSN 15290816.

HANRIEDER, Tine, 2014. Gradual Change in International Organisations: Agency Theory and Historical Institutionalism. In: *Politics* [online]. **34**(4), s. 324-333 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1111/1467-9256.12050. ISSN 02633957.

Harvard Law School. Intergovernmental Organizations (IGOs) [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://hls.harvard.edu/dept/opia/what-is-public-interest-law/public-service-practice-settings/public-international-law/intergovernmental-organizations-igos/>

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

HIBBS, Mark. Nuclear Suppliers Group and the IAEA Additional Protocol. In: *Carnegie Endowment for International Peace* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2010/08/18/nuclear-suppliers-group-and-iaea-additional-protocol-pub-41393>

History, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/overview/history>

HOOVER, Richard, 1995. Strengthening IAEA safeguards in an era of nuclear cooperation. In: *Arms Control Today* [online]. **25**(9), s. 14-18 [cit. 2018-05-06].

CHIPMAN, John, ed., 2005. Iran's Strategic Weapons Programmes: A Net Assessment. In: *International Institute for Strategic Studies* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iiss.org/en/about%20us/press%20room/press%20releases/press%20releases/archive/2005-cbbd/september-4051/iran-strategic-sd-press-statement-415d>

CHOU, Meng Hsuan, Michael HOWLETT a Kei KOGA, 2016. Image and Substance Failures in Regional Organisations: Causes, Consequences, Learning and Change?. In: *Politics and Governance* [online]. 4(3), s. 50-61 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.17645/pag.v4i3.619. ISSN 2183-2463. Dostupné z: <http://www.cogitatiopress.com/ojs/index.php/politicsandgovernance/article/view/619>

IAEA and Iran - IAEA Reports, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-iaea-reports>

IAEA and Iran - IAEA Resolutions, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-iaea-resolutions>

IAEA and Iran - UN Security Council Resolutions and Statements, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/iaea-and-iran-un-security-council-resolutions-and-statements>

IAEA and Iran: Chronology of Key Events, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/focus/iran/chronology-of-key-events>

IAEA and Iraqi Nuclear Weapons, In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/nuke/guide/iraq/nuke/iaea.htm>

IAEA Director General Comments on Cooperation Framework with Iran, 2013. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/pressreleases/iaea-director-general-comments-cooperation-framework-iran>

IAEA knows more about Iran thanks to JCPOA, In: *World Nuclear News* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear-news.org/NP-IAEA-knows-more-about-Iran-thanks-to-JCPOA-1711177.html>

IAEA Low Enriched Uranium Bank, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/iaea-low-enriched-uranium-bank>

IAEA Offices and Contact Information, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/contact>

IAEA Safeguards: Serving Nuclear Non-Proliferation, 2015. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/safeguards_web_june_2015_1.pdf

IAEA safeguards: serving nuclear non-proliferation, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/5720407_0.pdf

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran, 2003 [online], [cit. 2018-05-06]. Dostupné také z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/gov2003-69.pdf>

International Framework for Nuclear Energy Cooperation, 2016. In: *World Nuclear Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.world-nuclear.org/information-library/current-and-future-generation/international-framework-for-nuclear-energy-coopera.aspx>

INVO & Iraq Chronology, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/OurWork/SV/Invo/chronology.html>

Iran and the IAEA: verification and monitoring under the JCPOA, 2016. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/5722627.pdf>

Iran nuclear deal: Key details, 2013. In: *BBC* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-33521655>

Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards, 2003. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iran-signs-additional-protocol-nuclear-safeguards>

Iran's Nuclear Programme Timeline and History, 2017. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/>

Iraq Uses Nuclear Technology to Improve Crop Productivity and Adapt to Climate Change, 2016. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/news/iraq-uses-nuclear-technology-to-improve-crop-productivity-and-adapt-to-climate-change>

Iraq, In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iraq/nuclear/>

Iraqi Nuclear Weapons, 2012. In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/nuke/guide/iraq/nuke/program.htm>

Iraq's Weapons of Mass Destruction Programs: Nuclear Weapons Program, 2002. In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://fas.org/irp/cia/product/Iraq_Oct_2002.htm#04

Joint Comprehensive Plan of Action, 2015. Vienna. Dostupné také z: <https://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>

Joint Plan of Action, 2013. Geneva. Dostupné také z: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jpoa.pdf>

KARLAS, Jan, 2006. Současné realistické teorie mezinárodních institucí. *3. kongres českých politologů Olomouc 8.-10.9.2006 / Česká společnost pro politické vědy; sestavili Jan Němec, Markéta Šustková* [online]. [cit. 2018-05-06].

KARLAS, Jan, 2015. *Mezinárodní organizace: systémy spolupráce mezi státy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-179-4.

KARLSRUD, John, 2013. Responsibility to Protect and Theorising Normative Change in International Organisations: From Weber to the Sociology of Professions. In: *Global Responsibility to Protect* [online]. 5(1), s. 3-27 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1163/1875984X-00501002. ISSN 18759858.

KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR, 2017. Iran Nuclear Agreement. In: *Congressional Research Service* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf>

KEELELY, James F. 1993. The IAEA and the Iraqi Challenge: Roots and Responses. In: *International Journal* [online]. **49**(1), s. 126 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.2307/40202916. ISSN 00207020.

KEOHANE, Robert O., 1984. *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy* / Robert O. Keohane. ISBN 0691022283.

KERR, Paul K., 2014. Iran's nuclear program: Tehran's compliance with international obligations. In: *Current Politics and Economics of the Middle East* [online]. **5**(1) [cit. 2018-05-07].

KERR, Paul K., 2017. Iran's Nuclear Program: Status. In: *Congressional Research Service* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/RL34544.pdf>

KERR, Paul K., 2017. The JCPOA and safeguards: model or outlier?. In: *Nonproliferation Review* [online]. **24**(3/4), s. 261-273 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1080/10736700.2018.1432326. ISSN 10736700.

KIMBALL, Daryl. The Presidential Nuclear Initiatives (PNIs) on Tactical Nuclear Weapons at a Glance. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/factsheets/pniglance>

KRISTENSEN, H.M. a R.S. NORRIS, 2017. Worldwide deployments of nuclear weapons, 2017. In: *Bulletin of the Atomic Scientists*[online]. **73**(5), s. 289–297 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1080/00963402.2017.1363995. ISSN 19383282.

LEVY, Jack S., 2008. Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference. In: *Conflict Management and Peace Science* [online]. **25**(1), s. 1-18 [cit. 2018-05-06]. ISSN 07388942.

LINZER, Dafna, 2005. Past Arguments Don't Square With Current Iran Policy. In: *The Washington Post* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3983-2005Mar26.html>

List of Member States, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/governance/list-of-member-states>

LOPEZ, George A. a David CORTRIGHT, 2004. Containing Iraq: Sanctions Worked. In: *Foreign Affairs* [online]. **83**(4), s. 90-103 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.2307/20034049. ISSN 00157120. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/20034049?origin=crossref>

MARTIN, James, 2012. ADDITIONAL PROTOCOL. In: *Nuclear Threat Initiation* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z:

http://www.nti.org/media/pdfs/iaea_Additional_protocol_3.pdf?_id=1340826977

MARTIN, Lisa L. a Beth A. SIMMONS. International Organizations and Institutions. In: *Handbook of International Relations* [online]. Sage Publications, s. 326-351 [cit. 2018-05-04]. Dostupné z:

https://scholar.harvard.edu/files/bsimmons/files/ch_13_-_international_os_and_is.pdf?m=1397158196

Measures to Strengthen International Cooperation in Nuclear, Radiation, Transport and Waste Safety, 2017. Dostupné také z:

https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC61/GC61Documents/English/gc61-11_en.pdf

MŁYNARSKI, Tomasz, 2017. THE ROLE OF THE INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY IN MAINTAINING NUCLEAR PEACE AND NON-PROLIFERATION REGIME IN THE 21ST CENTURY. In: *Politeja* [online]. (50), s. 149-165 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.12797/Politeja.14.2017.50.07. ISSN 17336716.

MODEL PROTOCOL ADDITIONAL TO THE AGREEMENT(S) BETWEEN STATE(S) AND THE INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY FOR THE APPLICATION OF SAFEGUARDS, 1997. Dostupné také z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/infcirc540c.pdf>

MORALES PEDRAZA, Jorge, 2015. The Need to Establish a New International Organization and the Adoption of an Implementation and Verification Protocol to the NPT or a New International Convention for the Destruction of All Nuclear Weapons. In: *Public Organization Review* [online]. 15(1), s. 67-77 [cit. 2018-05-06]. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s11115-013-0252-9>. ISSN 15667170.

MORALES PEDRAZA, Jorge, 2016. The Reform of the United Nations Disarmament Machinery. In: *Public Organization Review* [online]. 16(3), s. 319-334 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1007/s11115-015-0314-2. ISSN 1566-7170. Dostupné z:

<http://link.springer.com/10.1007/s11115-015-0314-2>

More on Safeguards agreements, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07].

Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-legal-framework/more-on-safeguards-agreements>

MORGENTHAU, Hans J., 1949. *Politics among nations: the struggle for power and peace*. *Politics among nations: the struggle for power and peace / by Hans J. Morgenthau* [online], [cit. 2018-05-04].

NEWMAN, Andrew, 2004. The disarmament of Iraq: WMD nonproliferation template?. In: *Australian Journal of International Affairs* [online]. **58**(2), s. 221-240 [cit. 2018-05-06]. ISSN 10357718.

Non-Proliferation Treaty, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/non-proliferation-treaty>

Nuclear Iraq, 2015. In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/countries/iraq/nuclear/>

NUCLEAR SUPPLIERS GROUP (NSG), In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/nuclear-suppliers-group-nsg/>

Nuclear Threat Initiative [online], [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/>

OESTREICH, Joel E., 2007. *Power and Principle: Human Rights Programming in International Organizations*. Washington D.C.: Georgetown University Press. cit in: MARTIN, ref. 9, s. 329.

OFEK, Rafael, 2016. The Story behind the Iraqi Nuclear Weapon Program. In: *Israel Defence* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.israeldefense.co.il/en/content/story-behind-iraqi-nuclear-weapon-program>

PENKETH, Anne, 2005. Iran in showdown with EU over its nuclear ambitions. In: *The Independent* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iran-in-showdown-with-eu-over-its-nuclear-ambitions-302911.html>

Petrochemical-3 Center, In: *Federation of American Scientists* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: https://fas.org/nuke/guide/iraq/facility/petro_3.htm

President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal, 2018. *The White House*[online]. [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-ending-united-states-participation-unacceptable-iran-deal/>

Proliferation Security Initiative [online], [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.psi-online.info/>

Radiation Protection of Patients (RPOP), *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/resources/rpop>

RITTBERGER, Volker, Bernhard ZANGL a Andreas KRUCK, 2012. *International organization*. 2nd ed. New York, NY: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-32164-9.

Road-map for the Clarification of Past and Present Outstanding Issues regarding Iran's Nuclear Programme, 2015. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/gov-2015-59.pdf>

ROBERTS, Dan a Julian BORGER, 2013. Obama holds historic phone call with Rouhani and hints at end to sanctions. In: *The Guardian* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/27/obama-phone-call-iranian-president-rouhani>

ROMANCOV, Michael, 2011. *Mezinárodní organizace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-310-0.

S/RES/687: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 1991. Dostupné také z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/687\(1991\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/687(1991))

S/RES/1051: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 1996. Dostupné také z: <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1051.PDF>

S/RES/1696: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 2006. Dostupné také z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1696-2006.pdf

S/RES/1737: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 2006. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1737%282006%29

S/RES/1747: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 2007. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1747%282007%29

S/RES/1803: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, 2008. Dostupné také z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1803%282008%29

S/RES/1835: *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2008. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1835>

S/RES/1929: *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2010. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1929>

S/RES/2224: *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2015. Dostupné také z: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2224>

S/RES/2231: *Rezoluce Rady bezpečnosti OSN*, 2015. Dostupné také z: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2231.pdf

Safeguards agreements. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-agreements>

Safeguards explained. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-explained>

Safeguards in practice. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-in-practice>

Safeguards legal framework. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-legal-framework>

SAROOSHI, Dan, 2005. *International Organizations and Their Exercise of Sovereign Powers*. New York: Oxford University Press. cit in: MARTIN, ref. 9, s. 329.

SIGAL, Leon V., 1997. The North Korean Nuclear Crisis: Understanding The Failure of the 'Crime-and-Punishment' Strategy. In: *Arms Control Association* [online]. 27(3) [cit. 2018-05-07]. ISSN 0196125X. Dostupné z: https://www.armscontrol.org/act/1997_05/sigal

SMYTH, Patrick, EU determined to preserve Iran nuclear deal after US pulls out. In: *The Irish Times* [online]. [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://www.irishtimes.com/news/world/middle-east/eu-determined-to-preserve-iran-nuclear-deal-after-us-pulls-out-1.3488449>

South Pacific Nuclear Free Zone Treaty, *United Nations Office for Disarmament Affairs* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://disarmament.un.org/treaties/t/rarotonga/text>

Společný komplexní akční plán a omezující opatření, 2017. *Rada Evropské unie* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/iran/jcpoa-restrictive-measures/>

Statement by IAEA Director General on Geneva Agreement, 2013. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/newscenter/statements/statement-iaea-director-general-geneva-agreement>

Status of Small Quantities Protocols, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/safeguards-legal-framework/status-small-quantities-protocols>

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

STREECK, Wolfgang a Kathleen Ann THELEN, 2005. *Beyond continuity [electronic resource]: institutional change in advanced political economies / edited by Wolfgang Streeck and Kathleen Thelen*. ISBN 0199280452.

Strengthening measures, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/topics/additional-protocol/strengthening-measures>

Strengthening the Effectiveness and Improving the Efficiency of Agency Safeguards, 2017a. Dostupné také z: https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC61/GC61Documents/English/gc61-16_en.pdf

Strengthening the Effectiveness and Improving the Efficiency of Agency Safeguards, 2017b. Dostupné také z: https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC61/GC61Resolutions/English/gc61res-12_en.pdf

Struktura OSN: Organizační schéma, 2015. In: *Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2018-05-04]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/>

TALLBERG, Jonas, et al., 2016. The performance of international organizations: a policy output approach. In: *Journal of European Public Policy* [online]. **23**(7), s. 1077-1096 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1080/13501763.2016.1162834. ISSN 1350-1763. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2016.1162834>

THE EVOLUTION OF IAEA SAFEGUARDS, 1998. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/NVS2_web.pdf

The Lausanne Framework and a Final Nuclear Deal with Iran, 2015. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/Issue-Briefs/2015-04-14/The-Lausanne-Framework-and-a-Final-Nuclear-Deal-with-Iran>

The Nuclear Nonproliferation Initiatives Mapping Project, In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/report/2016/The-Nuclear-Nonproliferation-Initiatives-Mapping-Project>

THE NUCLEAR THREAT, In: *Nuclear Threat Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.nti.org/learn/nuclear/>

The Proliferation Security Initiative: Who We Are. In: *The Proliferation Security Initiative* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <http://www.psi-online.info/Vertretung/psi/en/01-about-psi/0-about-us.html>

The Revolution of IAEA Safeguards, 1998. In: *IAEA Publications* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/NVS2_web.pdf

The Statute of the IAEA, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/about/statute>

THE STRUCTURE AND CONTENT OF AGREEMENTS BETWEEN THE AGENCY AND STATES REQUIRED IN CONNECTION WITH THE TREATY ON THE NON-PROLIFERATION OF NUCLEAR WEAPONS, 1972. Dostupné také z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1972/infcirc153.pdf>

THE TEXTS OF THE AGENCY'S AGREEMENTS WITH THE UNITED NATIONS, *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1959/infcirc11.pdf>

THORNE, Leslie, 1992. IAEA nuclear inspections in Iraq. In: *IAEA Bulletin* [online]. (1), s. 16-24 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z:

<https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/magazines/bulletin/bull34-1/34102451624.pdf>

Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran, 2018. In: *Arms Control Association* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

Under a Microscope: Monitoring and Verification in an Iran Deal, 2015. In: Arms Control Association [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.armscontrol.org/Issue-Briefs/2015-04-29/Under-a-Microscope-Monitoring-and-Verification-in-an-Iran-Deal>

UNMOVIC Chronology of Main Events, *United Nations* [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://www.un.org/Depts/unscom/Chronology/chronologyframe.htm>

VAN DE VEN, Andrew H. a Marshall Scott POLE, 1995. Explaining Development and Change in Organizations. In: *The Academy of Management Review* [online]. **20**(3), s. 510-540 [cit. 2018-05-06].

WEISS, L., 2017. Safeguards and the NPT: Where our current problems began. In: *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. **73**(5), s. 328–336 [cit. 2018-05-06]. DOI: 10.1080/00963402.2017.1362906. ISSN 19383282.

WEITZ, Richard, 2011. NUCLEAR SAFETY, NUCLEAR SECURITY: Whither the IAEA?. In: *World Affairs* [online]. **174**(4), s. 56 [cit. 2018-05-06]. ISSN 00438200.

What we do. *International Atomic Energy Agency* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.iaea.org/technicalcooperation/areas-of-work/index.html>

YIN, Robert K., c2009. *Case study research: design and methods*. 4th ed. Los Angeles, Calif.: Sage Publications. ISBN 978-141-2960-991.

ŽENKA, Jan a Jan KOFROŇ, 2012. *Metodologie výzkumu v sociální geografii - případové studie*. V Ostravě: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7464-148-0.

12. Seznam příloh

Příloha č. 1: Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA, dokument)